

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**SLOVENIJA IN SKUPNA KMETIJSKA POLITIKA
EVROPSKE UNIJE**

Ljubljana, februar 2004

BOŠTJAN ERŽEN

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
2. RAZVOJ SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	2
2.1 CILJI IN NAČELA SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	3
2.2 MEHANIZMI SKP	4
2.3 REFORME SKP SKOZI LETA	6
2.4 FINANCIRANJE SKP	9
2.5 NOSILCI SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	11
3. SLOVENIJA IN KMETIJSKA POLITIKA	12
3.1 SPLOŠEN PREGLED	12
3.2 KMETIJSKA POLITIKA V SLOVENIJI	14
3.3 REFORME SLOVENSKE KMETIJSKE POLITIKE	15
3.4 UKREPI KMETIJSKE TRŽNO-CENOVNE POLITIKE	18
3.5 UKREPI KMETIJSKE STRUKTURNE POLITIKE	19
3.6 PRORAČUNSKI IZDATKI ZA KMETIJSTVO	20
3.7 NEPOSREDNA PLAČILA V LETU 2003	23
3.8 EKONOMSKI POLOŽAJ KMETIJSTVA	26
4. PRIBLIŽEVANJE SKUPNI KMETIJSKI POLITIKI EU	28
4.1 AGENCIJA RS ZA KMETIJSKE TRGE IN RAZVOJ PODEŽELJA (ARSKTRP) ...	28
4.2 SAPARD	29
4.3 PROCES POGAJANJ	30
4.4 POSLEDICE PRIDRUŽITVE SKP ZA SLOVENSKO KMETIJSTVO	34
5. SKLEP	36
6. LITERATURA:	39
7. VIRI	41
8. PRILOGE	
9. SLOVAR TUJIH IZRAZOV	

1. UVOD

Namen diplomske naloge je predstaviti skupno kmetijsko politiko, njen nastanek in razvoj skozi zgodovino ter njen vpliv na naše kmetijstvo po vstopu v Evropsko unijo. Skupna kmetijska politika (SKP) je bila ena prvih skupnih politik Evropske unije in se še danes uvršča med pomembnejše skupne evropske politike. Že na samem začetku oblikovanja skupne kmetijske politike se je pokazalo, da bo dogovor o vodenju enotne politike težak, saj je pomen kmetijstva v državah EU različen. Če so države hotele doseči dogovor so morale šibkejše države popustiti državam, kjer je kmetijstvo pomembnejše, v zameno za druge ugodnosti ob vstopu v Evropsko unijo. Skozi zgodovino so se ukrepi in vodenje kmetijske politike spreminjali in se prilagajali razmeram na trgu, spremembe pa lahko pričakujemo tudi v prihodnosti. Z vstopom novih kandidat v EU se bo problem vodenja skupne politike še povečal, saj se bodo pridružile države, ki so manj razvite in kjer kmetijstvo predstavlja pomembno panogo. Pri tem je poseben primer Slovenija, ki za razliko od večine držav kandidat, nima ugodnih pogojev za kmetijstvo in je dogovor o sprejemu kmetijske politike še pomembnejši. Prav zaradi teh razlogov sem se odločil, da bom v diplomskem delu dal poseben poudarek procesu približevanja, vstopu in vplivu skupne kmetijske politike na slovensko kmetijstvo.

Diplomsko delo sem vsebinsko razdelil na tri dele. V prvem delu se bom posvetil skupni evropski kmetijski politiki, ki so jo začeli oblikovati že v Rimski pogodbi leta 1957. Predstavil bom cilje in načela, ki jih ta politika zasleduje ter ukrepe s katerimi uravnava kmetijstvo na skupnem trgu. Opisal bom tudi kako se je kmetijska politika skozi leta spreminjala z reformami, ki so bile potrebne za nemoteno delovanje unije. Ob koncu prvega dela bom opisal tudi financiranje kmetijstva, kakšen del predstavlja v skupnem evropskem proračunu ter katere države dobijo največ sredstev iz teh skladov. Predstavil bom tudi institucionalno ureditev kmetijskega sektorja v Evropski uniji.

V drugem delu se bom posvetil slovenskemu kmetijstvu. Najprej bom podal splošen opis kmetijskega sektorja v Sloveniji ter kakšne so njegove značilnosti in posebnosti. Opisal bom kako se je v Sloveniji razvijala kmetijska politika, najprej v času skupne države in potem po osamosvojitvi ter kako se je z reformami vedno bolj približevala evropski kmetijski politiki. Predstavil bom tudi ukrepe, ki jih v zadnjih letih kmetijska politika pogosteje uporablja ter koliko sredstev je namenila za te ukrepe. Prikazal bom kako so se izdatki za kmetijsko politiko skozi devetdeseta povečevala in se še povečujejo v novem tisočletju ter kako se spreminja struktura porabe le – teh. Poleg tega bom podrobneje opisal ukrepe kmetijske politike v letu 2003 ter prikazal položaj na eni večjih kmetij v radovljiški občini.

V zadnjem delu bom prikazal, kako se je Slovenija na področju kmetijstva dogovarjala z Evropsko unijo. Predstavil bom proces pogajanj in rezultate, ki so jih dosegli naši pogajalci za finančno perspektivo do leta 2007. Največ problemov pri pogajanjih je bilo glede višine

neposrednih plačil ter kvot, ki jih bo slovensko kmetijstvo dobilo, od tega pa je odvisno tudi kakšen bo vpliv vstopa v EU na naše kmetijstvo. Predstavil bom tudi kakšne predpristopne pomoči je naše kmetijstvo prejelo in jih še prejema do vstopa ter kaj je morala Slovenija postoriti, da lahko nemoteno prejema sredstva iz evropskih skladov. Na koncu bom predstavil pričakovane vplive na slovensko kmetijstvo po vstopu v EU in v naslednjih nekaj letih ter kje lahko pričakujemo izboljšanja in kje nas čakajo težave.

2. RAZVOJ SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

Kmetijska politika se je na evropskih tleh začela razvijati v drugi polovici 19. stoletja, ko so bili za njen nastanek izpolnjeni štirje pomembni dejavniki. Prvi dejavnik je bil, da je bilo možno pridelati viške hrane, drugi, da so to hrano lahko ob zmernih stroških prepeljali na drugi konec sveta, tretji, da je bilo tako trgovanje neovirano in četrti, da so bili kmetijski pridelovalci že dovolj močni za izvajanje pritiska na vlade. Nekje po letu 1870 so bili ti štirje pogoji izpolnjeni (Cunder, et al., 1997, str. 41).

Evropa se je na prodor cenejših kmetijskih proizvodov odzvala na različne načine:

- Protekcionistično-ohranitvena politika (Francija, Nemčija)
- Liberalna politika (Velika Britanija)
- Prilagoditvena politika (Danska, Nizozemska)

Po koncu prve svetovne vojne so prekomorske države, ki jih je vojna vihra zaobšla začele povečevati svojo pridelavo in z njo skoraj zasule evropski trg. Po nekaj letih, ko si je opomoglo tudi evropsko kmetijstvo, pa so se začeli pojavljati presežki. Takrat je večina evropskih držav, med njimi celo Velika Britanija, uvedla visoke carine na kmetijske izdelke. Poleg tega so se v tem obdobju razvili tudi drugi instrumenti zaščite domačega kmetijstva kot npr. uvozne kvote, izvozne subvencije, administrativno določanje cen. Posebno kmetijsko politiko sta v tem času vodili Italija in Nemčija, ki sta kmetijstvu pripisovali velik pomen. Obe diktaturi sta uvedli planski način gospodarjenja v kmetijstvu, s čimer so v kratkem času dvignili samooskrbo s hrano ter zagotovili primeren dohodek kmetom. S tem so se Nemci in Italijani pripravljali na bližajočo vojno. Po končani vojni, ko je bilo pomanjkanje hrane še močno v podzavesti prebivalstva, sta bila glavna strateška cilja čim višja samooskrba ter nemotena oskrba s hrano. Prav zaradi tega se je kot primerna politika zopet izkazala politika zaščite oz. protekcionizma. Tudi ko so se začela dogovarjanja o vodenju skupne kmetijske politike, sta Francija in Nemčija, ki sta nekako vodili in usmerjali evropsko zbliževanje, hoteli ohraniti izrazito protekcionistično kmetijsko politiko tudi v nastajajoči EGS. Predvsem Francija, kot izrazito agrarna država, si je prizadevala za skupno kmetijsko politiko s pomočjo katere bi si zagotovila obsežen trg za prodajo svojih izdelkov. Prav tako je zaščitna politika, ki je temeljila na izvoznih subvencijah za žito, za Francijo predstavljala vedno večji finančni

zalogaj in si je v skupni evropski politiki obetala dodatna finančna sredstva. Nemčija si ni toliko prizadevala za tako zaščitno skupno kmetijsko politiko, ampak si je obetala več na industrijskem področju na skupnem evropskem trgu. Kljub temu pa so Nemčija in ostale ustanovne članice EGS pristale na tako politiko kot nekakšno ceno za povezovanje Evrope. Velika Britanija, ki je na začetku sodelovala pri pogovorih o EGS, je opustila idejo evropskega povezovanja predvsem zaradi protekcionistične kmetijske politike, ki sta jo zagovarjali Francija in Nemčija. Tako je skupna kmetijska politika (SKP), ki je bila ena prvih oblik povezovanja, plod ne le dogovora med članicami, ampak tudi nadaljevanje protekcionističnega pristopa do kmetijstva v Evropi. Cilji in načela Skupne kmetijske politike so zapisana že v ustanovitvenem aktu Rimske pogodbe¹ iz leta 1957. V 39. členu te pogodbe so zapisani cilji kmetijske politike, 4. člen opredeljuje tržne rede, medtem ko 43. člen predpisuje mehanizme odločanja in sprejemanja kmetijske politike (Cunder et al., 1997, str. 48).

2.1 Cilji in načela skupne kmetijske politike

Cilji skupne kmetijske politike so po Rimski pogodbi naslednji:

- povečanje storilnosti v kmetijstvu s pospeševanjem tehničnega napredka in racionalizacije kmetijske pridelave ter optimalno rabo proizvodnih dejavnikov, posebno dela;
- zagotavljanje primerne življenjske ravni na podeželju, zlasti s povečevanjem dohodka v kmetijstvu;
- stabiliziranje kmetijskih trgov;
- zagotavljanje nemotene oskrbe;
- oskrba porabnikov s hrano po sprejemljivih cenah.

Rimska pogodba je zelo splošen dokument, v katerem so zapisani le temeljni okviri delovanja skupnosti, splošnosti pa se niso mogli izogniti niti pri opredelitvi ciljev kmetijske politike. Kljub temu se cilji od Rimske pogodbe niso spreminjali in so podlaga za vodenje zapletene kmetijske politike tudi pri Maastrichtski pogodbi iz leta 1992. Poleg nejasne definicije ciljev je moteča tudi njihova konfliktnost, saj so na eni strani cilji, ki delujejo protekcionistično (prizadevanje za dvig življenjske ravni, prehranska varnost, stabiliziranje trgov), na drugi strani pa cilji, ki delujejo izrazito protizaščitno (dvig storilnosti, primerne cene za porabnika). Po Rimski pogodbi naj bi bili vsi cilji enakovredni, v praksi pa sta poglobljena dohodkovni problem in zagotavljanje življenjske ravni kmetijskega prebivalstva, temu pa so podrejeni vsi ostali. Kmetijska politika je s svojim delovanjem uspela zadovoljiti glavne cilje, čeprav se pri vseh kažejo pomanjkljivosti. S povečevanjem storilnosti in modernizacijo kmetijske pridelave so se začeli povečevati presežki hrane in izdatki evropskega proračuna, poleg tega pa je bil

¹ Rimska pogodba je vodila do ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti, ki je bila v bistvu predhodnica današnje Evropske unije.

vedno večji tudi negativni vpliv na okolje. Tudi drugi cilj je uspela zagotoviti, res pa je, da so ta sredstva dokaj neenakomerno razdeljena med upravičence po državah. SKP je uspela doseči tudi tretji cilj, stabilizirati kmetijske trge z omejevanjem nihanja cen kmetijskih pridelkov doma s pomočjo zapiranja mej, vendar za ceno neravnovesij na mednarodnih trgih (Avsec, 2001, str. 30). Evropska unija je presežke kmetijskih proizvodov s subvencioniranim izvozom prodajala na svetovnem trgu in tako prispevala k neravnotežju na svetovnem trgu. Četrty cilj nemotene oskrbe s hrano je več kot presegla, saj je bilo hrane kmalu ne premalo, ampak preveč. Največji problem se pojavlja pri zadnjem cilju zagotovitve primernih cen za porabnika, saj študije OECD kažejo, da bi bile cene hrane v EU v povprečju za polovico nižje, če bi se oblikovale na ravni svetovnih cen, torej brez SKP (Cunder et al., 1997, str. 68). Poleg teh ciljev SKP posebno pozornost namenja tudi varovanju okolja in razvoju podeželskih območij. Prav tako daje poudarek tudi strukturnim ukrepom za posodobitev in razvoj kmetijstva, v zadnjem času pa imajo vse večjo vlogo okoljski ukrepi in regionalna politika. Sestavni del SKP so tudi predpisi o veterinarskem nadzoru, varstvu rastlin in živali, prehrani živali in higienski ter kakovostni predpisi (Cunder et al., 1997, str. 50).

Poglavitno orodje SKP je tržnocenovna politika oziroma politika visoke cenovne zaščite kmetijskih proizvodov. Visoke tržno-cenovne podpore naj bi spodbujale količinsko rast proizvodov ter doseganje večjega dohodka kmetov, hkrati pa tudi možne pospešene strukturne spremembe panoge. Za tako obliko delovanja SKP so se države članice odločile na sestanku julija 1958. Takrat so se uveljavila tudi temeljna načela skupnih tržnih ureditev (Moussis, 1999):

- **Enotnost trga.** Gre za ustvarjanje in ohranjanje skupnega trga, na katerem se lahko kmetijske dobrine prosto prodajajo, brez kakršnihkoli carinskih ali necarinskih ovir med posameznimi članicami. Enotnost trga pomeni tudi, da lahko obstaja le enotna tržno-cenovna politika.
- **Prednost domači pridelavi.** Na skupnem trgu EU ima prodaja in trgovanje s kmetijskimi pridelki in živili domačih proizvajalcev prednost pred uvoženimi dobrinami. Ker so cene kmetijskih proizvodov na trgu EGS že ob nastanku presegale cene na svetovnem trgu, je bilo mogoče to zagotavljati le z ustreznimi uvozno-zaščitnimi določili.
- **Finančna solidarnost.** Skupna kmetijska politika se večinoma financira iz proračuna skupnosti.

2.2 Mehanizmi SKP

Skupna kmetijska politika EU za izvrševanje postavljenih ciljev uporablja številne in raznolike ukrepe. Jedro skupne politike so pravila in ukrepi, zapisani v predpisih, imenovanih skupne tržne ureditve. Te ukrepe se pogosto imenuje prvi steber kmetijske politike. Tržni red je skupno ime za uredbe, pravila in ukrepe, ki jih sprejme Svet ministrov z namenom vplivati

na ponudbo in povpraševanje po posamezni skupini kmetijskih pridelkov in živil. Tržne ureditve so sprejete za posamezne kmetijske proizvode; za slovensko kmetijstvo so posebej pomembni za žita, mleko, sladkor, goveje, prašičje meso, vino, hmelj, sadje in zelenjavo. Vsi ti ukrepi so usmerjeni v urejanje cenovne ravni kmetijskih proizvodov. Tržni ukrepi se med seboj razlikujejo po vrsti ukrepov, ki se izvajajo in po vsebini ter intenzivnosti podpor.

Pomen in razširjenost mehanizmov SKP se je skozi zgodovino SKP spreminjala. Na začetku so bili pomembni predvsem tržno – cenovni mehanizmi podpor, ki vplivajo na trg in cene. Sem uvrščamo naslednje skupine ukrepov (Slovenija v Evropski uniji, 2003, str. 108):

- zunanje trgovinski ukrepi (izvozne podpore ter uvozne dajatve),
- intervencije na notranjem trgu (javni nakupi, določitev institucionalnih cen, podpore skladiščenju, podpore porabi),
- omejevanje ponudbe (proizvodne kvote, programi prahe²),
- neposredna plačila (plačila na ha kmetijske površine ali na glavo živali).

S tem je SKP pri večini kmetijskih trgov zaprla meje pred tujo konkurenco in poskrbela za višjo cenovno raven kmetijskih pridelkov. To je dosegala z uvoznimi dajatvami, intervencijskimi nakupi in izvoznimi nadomestili; to pa so osnovna orodja za delovanje mehanizma tržno cenovnih podpor (razlika med ceno na prostem trgu in domačo ceno). Ta je omogočala, da se je le to hitro razvilo tako, da je Evropa iz uvoznice hrane postala ena večjih izvoznic³. Kasneje so se razvili mehanizmi, ki so omejevali proizvodnjo in nižali cenovne podpore zaradi vse večjih proračunskih pritiskov kmetijstva, vse bolj pa so postajala pomembna neposredna plačila, ki ne vplivajo na cene. Ko so uvideli, da le z tržno cenovnimi mehanizmi ne morejo odpraviti nepravilnosti delovanja SKP, so se začele razvijati tudi druge oblike pomoči, t.i. pomoči drugega stebra kmetijske politike, ki zajemajo strukturne ukrepe in ukrepe za razvoj podeželja. Ta v svojih programih namenja pomoč posodobitvi in prilagajanju kmetijske pridelave in razvoju podeželja oziroma doseganju boljših življenjskih pogojev na podeželju. To so vsi netržni ukrepi v podporo kmetijstvu:

- okoljski ukrepi in izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo (LFA),
- podpore naložbam v kmetijska gospodarstva,
- podpore za zgodnje upokojevanje⁴, za mlade prevzemnike in za delovno usposabljanje,

² Program »prahe« pomeni, da je bilo subvencionirano opuščanje kmetijske pridelave na kmetijskem zemljišču. Praha je neobdelana površina, ki je bila v predhodnem letu obdelana in požeta, sedaj pa je v fazi mirovanja ali izključena iz kmetijske proizvodnje. Program so uvedli leta 1988, ni pa prinesel nekih bistvenih rezultatov.

³ Podatek o tem kako se je povečala proizvodnja hrane v EU je razviden iz Tabele 1, ki prikazuje povečevanja proračuna za kmetijstvo, če upoštevamo da je večina sredstev šla za izvozne subvencije presežkov hrane.

⁴ Kmetovalec naj bi v zameno za odhod v pokoj in s tem opustitev tržne kmetijske pridelave dobil določeno vsoto denarja (letne vsote do 15.000 Eur za obdobje največ 15 let). Upravičenost do sredstev je pogojena s starostjo (najmanj 55 let) in delovnim statusom kandidata (nepretrgano ukvarjanje s kmetovanjem zadnjih 10 let).

- podpore za izboljšave v predelavi in trženju kmetijskih proizvodov,
- podpore gozdarstvu in podpore za strukturne prilagoditve in razvoj podeželskih območij (Slovenija v Evropski uniji, 2003, str. 108).

2.3 Reforme SKP skozi leta

V začetnih letih je SKP dobro delovala in pripomogla k temu, da je Evropa postala samooskrbna s hrano. Vendar se je zaradi visokih cen, ki jih je EGS umetno držala, proizvodnja začela prekomerno povečevati. To je imelo negativen vpliv na proračun, saj so se izdatki za kmetijstvo v slabih dvajsetih letih povečali kar za nekajkrat (za 5,7 krat med leti 1976 in 1992), predvsem zaradi izvoznih subvencij. Spremembe SKP pa niso bile ne hitre, ne celostne in ne takojšnje zaradi nasprotujočih si interesov.

Tabela 1: Rast proračunskih izdatkov za kmetijstvo v EGS (v mio Eur)

	EGS – 9 1976	EGS – 9 1980	EGS – 10 1984	EGS – 12 1988	EGS – 12 1992
Proračun EKUJS ⁵	6 138	12 111	18 942	29 923	35 000
- tržno cenovna politika	5 835	11 508	18 346	28 770	32 107
- strukturna politika	303	603	596	1 153	2 715
EKUJS/Proračun EGS (v %)	70,5	74,3	69,5	68,8	57

VIR: Cunder et al., 1997, str.70.

Razlikujemo lahko tri večje spremembe tržno-cenovne politike. Ob prvi leta 1984 so z uvedbo proizvodnih kontingentov za mleko zajezili problem presežkov mleka. Ministrski svet je vsaki državi predpisal obseg prireje za katerega dobi polno zaščitno ceno mleka, ob preseženi proizvodnji pa država plača visoke kazni.

Z drugo reformo leta 1988 so skušali z uvedbo programa »prahe« (subvencioniranega opuščanja pridelave) zmanjšati presežek pridelkov in s tem ohranjati proračunske izdatke na obvladljivi ravni. Proizvajalci so se lahko prostovoljno odločili za opustitev proizvodnje na delu svojega posestva ter za to prejeli precejšnje nadomestilo. Ta program v praksi ni prinesel nekih rezultatov, saj so kmetje opuščali pridelavo na manj rodovitnih območjih in selili na bolj rodovitna. Poleg tega se je leta 1988 okreplil pomen strukturne politike, ki je bila vseskozi v senci tržno-cenovne politike. Razvila se je cela vrsta ukrepov, ki so podpirali strukturne spremembe in izravnali dohodke v kmetijstvu. Sprejeli so program imenovan cilj 5a, ki je vseboval več različnih ukrepov: ukrepi za izboljšanje učinkovitosti kmetij, posebej z naložbami v znižanje proizvodnih stroškov in zvečanje kakovosti; ukrepi za izboljšanje dohodka kmetij, za ohranjanje kmetijske dejavnosti v gorskih, hribovskih in manj razvitih območjih; ukrepi za pomoč mladim kmetom in kmeticam; ukrepi za izboljšanje tržne

⁵ Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad, ki je zadolžen za financiranje kmetijske politike.

strukture; ukrepi v podporo ustanavljanju združenj za izboljšanje pridelovalnih razmer in boljšo izrabo proizvodnih tal.

Kljub sprejetju omenjenih reform pa so se v Evropi še vedno pojavljali blagovni presežki kmetijstva ter vedno večji proračunski izdatki, zato je bilo treba sprejeti novo, temeljitejšo reformo. S tako imenovano Mac Sharryjevo reformo leta 1992 so hoteli pri žitih, oljnicah in govedu⁶ znižati intervencijsko raven zaščite in s tem cen, dohodke kmetov pa nadomestiti z neposrednimi plačili iz proračuna. Tako bi prilagodili proizvodnjo potrebam trga, saj se zaradi nižjih cen ne bi več pojavljali tako veliki presežki, s tem pa bi prekinili začaran krog v katerega se je EU ujela z visokimi cenami ter presežki na trgu. Ta reforma je v nekaterih državah predvsem Franciji, Beneluksu in Nemčiji naletela na velik odpor, vendar so na koncu reformo le sprejeli, saj je bila reforma pogoj za sklenitev urugvajskega kroga sporazuma GATT, ki se je ukvarjal z liberalizacijo svetovne trgovine s hrano. Rezultati te reforme so bili pozitivni, saj se je cena žit znižala za 30 odstotkov v treh letih, cene na trgu govejega mesa pa za 15 odstotkov. Poleg sprememb tržno-cenovne politike je reforma vsebovala tudi spremembe strukturne politike, in sicer: sistem predčasne upokojitve, do katere naj bi imeli pravico starejši kmetovalci v primeru, da prepustijo svojo kmetijo mlajšim; program načrtnega pogozdovanja manj rodovitnih površin; kmetijski naravovarstveni program (biološka pridelava). SKP je s to reformo dala večji poudarek varovanju okolja kot odgovor na vedno glasnejše kritike, da moderno kmetijstvo onesnažuje okolje (Cunder et al., 1997, str. 87-90).

Mac Sharryjeva reforma predstavlja nedvomno resen preobrat v kmetijski politiki EU. Njena največja odlika je, da je začela ločevati med cenovno in dohodkovno politiko. Tako kmetje ne dobivajo dohodka le od tržno-cenovnih podpor, ampak tudi s proračunskimi plačili. S tem se je težišče podpor kmetijstvu počasi začelo prenašati z ramen porabnika na ramena davkoplačevalca. Kmetijska politika je s tem postala bolj pregledna, hkrati pa je za uveljavitev pomoči potrebno ogromno birokracije, kar zmanjšuje prednosti reforme.

Nov val reform SKP je prišel s sprejemom Agende 2000 leta 1999, v katerem so se odločili za nadaljevanje reform, ki vodijo v večjo liberalizacijo (vendar proti popolni liberalizaciji) kmetijskih trgov. Povečuje se pomembnost neposrednih plačil, zmanjšuje se razlika med svetovnimi in evropskimi cenami kar povečuje konkurenčnost evropskega kmetijstva. Prav tako se povečuje pomen strukturne politike in sredstva namenjena varovanju okolja. Reforme vodijo k povečevanju konkurenčnosti kmetijstva in višji kakovosti kmetijskih pridelkov, ob sočasnem spodbujanju pozitivne vloge kmetijstva pri ohranjanju in gospodarjenju z naravnimi viri ter kulturno krajino. Vendar pa Agenda 2000 ni koreniteje posegla v temeljna načela SKP, zato lahko pričakujemo nove reforme, posebej zaradi vstopa novih članic maja 2004.

⁶ Poleg tega so hoteli radikalno znižati tudi cene mleka in mlečnih izdelkov in spremeniti način financiranja, vendar so na ostro nasprotovanje Nemčije to idejo opustili. Reforma politike cen mleka in mlečnih izdelkov je predvidena za obdobje od leta 2005 do 2008.

Sestavni del skupnega urejanja kmetijstva so tudi predpisi o veterinarskem nadzoru, zdravstvenem varstvu in zaščiti živali, prehrani živali, zdravstvenem varstvu rastlin v širšem smislu in predpisi s področja higiene živil. Skupni standardi na področju veterine in fitosanitarnih zadev so namenjeni uresničevanju ciljev, povezanih z varnostjo hrane, potrebni pa so tudi za nemoteno delovanje enotnega trga. Predpisi na tem področju so vedno bolj strogi, vedno bolj pomemben pa je tudi učinkovit nadzor nad pridelavo in predelavo proizvodov ter sposobnost učinkovitega ukrepanja v primeru ogrožanja zdravja ljudi ali živali (Slovenija in EU, 2003, str. 39).

Reforme kmetijske politike bodo v prihodnjem desetletju usmerjene v večjo liberalizacijo kmetijskih trgov, ki pa jo bo spremljala izdatnejša pomoč za podpore okolju in kulturni krajini, razvoju podeželja ter prilagoditvam na kmetijah in v živilski industriji. Vzpostavila naj bi boljše in učinkovitejše načine podpore kmetijskim proizvajalcem. Prevladuje mnenje da bo razvoj potekal v dveh smereh (Kovač, 2002):

- na eni strani visoko modernizirana gospodarstva, za katera bodo veljala vsa ostra načela trga,
- na drugi strani pa večnamensko kmetijstvo tradicionalnih kmetij, prepredenih z novimi vlogami v razvoju podeželja in ohranjanja okolja.

Nova skupna kmetijska politika gre torej vse bolj v smeri preseganja ozkih okvirov področne politike in vse večjega pridobivanja na širšem pomenu za celotno podeželje. Na eni strani naj bi se krepil trg s tržnimi zakonitostmi, na drugi strani pa naj bi čedalje večji pomen pridobivali strukturalna politika, okolje in regionalni razvoj. Pridobila je ime 'Skupna kmetijska in podeželska politika' (Common Agricultural and Rural Policy for Europe – CARPE). Njen cilj bo zagotovitev ekonomsko učinkovitega in predvsem okolju prijaznega kmetijstva ter podpiranje integriranega razvoja evropskega podeželja. Pričakovani izpad dohodka iz kmetijstva naj bi se kril iz drugačnega vira financiranja (Kovač, 2002).

Predvidena struktura plačil pridelovalcem v EU, v odstotkih

	Neposredna plačila	Tržno-cenovna politika	Okoljska plačila	Strukturalna plačila	Skupaj
Do leta 2006	45	30	15	10	100
Do leta 2012	25	20	35	20	100

VIR: Kovač, Primarna dejavnost – politika in stanje v Sloveniji v primerjavi z EU, 2002, str.18.

Najnovejša reforma, ki so jo sprejeli kmetijski ministri članic EU 26. junija 2003, naj bi bolj odločno posegla v delovanje SKP. Najpomembnejša razlika je ta, da bi kmetije dobivale neko plačilo neodvisno od količine proizvodnje, ki bi jo na tej kmetiji naredili. Tako bodo kmetije postale bolj tržno orientirane in bodo proizvajale tisto kar in kolikor bodo lahko prodale, denarna pomoč pa bo predstavljala le neke vrste stalen dohodek. Nekaj denarja bodo lahko

kmetje dobili za okoljevarstvene programe, programe zdrave prehrane in programe boljšega ravnanja z živalmi (animal welfare programs). Večino tega denarja bo EU zagotovila z zmanjšanjem neposrednih plačil velikim kmetom, ki so do sedaj pobrali večino denarja. Določila te nove reforme naj bi prišla v veljavo leta 2004 oz. 2005. po novi reformi naj bi se še bolj strogo upoštevala okoljevarstvena merila, in bodo do pomoči upravičene le kmetije, ki bodo upoštevala stroga pravila (CAP reform – a longterm perspective for sustainable agriculture).

2.4 Financiranje SKP

Načelo finančne solidarnosti so začeli izvajati leta 1962, ko je Svet ministrov sprejel predpis o ustanovitvi posebnega sklada za financiranje. Ustanovili so Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad – EKUJS (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF), ki je del skupnega evropskega proračuna. Vsi izdatki za vodenje SKP se plačujejo preko EKUJS-a. Sklad predstavlja finančno ogrodje SKP oziroma skupno ime za proračunske izdatke, ki jih ima EU s kmetijsko politiko in kmetijstvom ter je finančno popolnoma odgovoren za izvajanje skupne dogovorjene politike. Njegovi izdatki se delijo na dva temeljna dela:

- za namen jamstva (guarantee) oziroma za tržno – cenovne podpore,
- za namen usmerjevanja (guidance) oziroma za programe strukturne politike.

Večji del proračuna sklada je bil v preteklosti namenjen tržno-cenovnim podporam, v zadnjem obdobju pa pridobivajo na pomembnosti tudi programi strukturne politike. Jamstveni sklad financira izvozna nadomestila v tretje države, intervencije za doseganje stabilnosti trgov in cen, podeželske razvojne ukrepe, ki ne sodijo v programe strukturne politike, EU prispevke za veterinarske ukrepe, inšpekcijske ukrepe na veterinarskem področju za vodenje in nadzor živalskih bolezni in nadzor bolezni rastlin ter ukrepe namenjene zbiranju informacij za izvajanje SKP. Izplačila iz Oddelka za jamstvo potekajo po sistemu predplačil državam članicam, kjer se vsako leto uravnoteži bilanca. Ta predplačila so v obliki pavšala za vsako državo članico in se izplačajo na poseben jamstveni račun sklada, ki ga odpre država članica. Čeprav so sredstva, ki se dodeljujejo iz jamstvenega sklada, rezultat obstoječih tržnih predpisov jih je vseeno težko napovedati zaradi različnih dejavnikov (vremenske razmere, cene na svetovnih trgih, proizvedene količine). Zaradi teh dejavnikov lahko sredstva presežejo letno odobrena sredstva in v tem primeru je treba sprejeti nadomestni proračun, kar se je predvsem v osemdesetih zgodilo večkrat. Leta 1988 so tako sprejeli predpis po katerem letna rast jamstvenih stroškov EKUJS-a ne sme presegati 74 % nivoja letne rasti BDP Skupnosti. Ta omejitev rasti stroškov je znana kot »smernica« (Moussis, 1999, str. 428).

Iz usmeritvenega dela sklada pa se pokrivajo izključno izdatki, povezani z izvajanjem ukrepov strukturne politike. Vendar se iz usmerjevalnega sklada ne financira celotna strukturna politika, saj se spremljevalni ukrepi (zgodnje upokojevanje, izravnalna plačila za

območja s težjimi razmerami za kmetijstvo, kmetijski okoljski ukrepi, spodbude za pogozdovanje) ter prehodni ukrepi financirajo iz jamstvenega sklada, ostali ukrepi razvoja podeželja (podpore naložbam na kmečkih gospodarstvih, posebni ukrepi za mlade kmete, delovno usposabljanje, podpore za izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov, podpore za strukturno prilagajanje in razvoj podeželskih območij) pa se financirajo iz usmerjevalnega sklada. Pri tem EU ne vlaga sama v razvoj podeželja, ampak mora tudi država članica prispevati določena sredstva. Delež pomoči je od projekta do projekta različen, največkrat je delež do 25 odstotkov, za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo pa se lahko poveča do 50 odstotkov (Avsec, 2001, str. 28).

Proračun EU je v letu 2002 znašal približno 100 milijard evrov in je namenjen predvsem financiranju uresničevanja različnih politik znotraj evropske integracije. Največji delež evropskega proračuna je namenjen financiranju kmetijske politike (45%), sledijo jim izdatki za strukturne sklade namenjene regionalnemu razvoju (34%) nato so pa še ostale proračunske postavke (pomoč ne-članicam, administrativni stroški, sredstva za raziskovanje in tehnološki razvoj, varstvo potrošnikov, urejanje notranjega trga, transport, šolstvo, kultura, zdravstvo itd.). Delež sredstev za kmetijstvo v skupnem proračunu se je skozi leta spreminjal, v sedemdesetih letih je dosegel celo 70%⁷, v zadnjem obdobju pa se je ustalil nekje na 45-50% celotnega evropskega proračuna, v letu 2002 pa znaša 45% (Slovenija in EU, 2003, str.134). Za upravljanje sklada je odgovorna Evropska komisija, ki skupaj v sodelovanju z nacionalnimi organi v državah članicah skrbi za ustrezno razdeljevanje denarja. Države članice morajo ustanoviti posebne plačilne agencije⁸ (Paying Agency), ki imajo vnaprej določen in predpisan način delovanja in so pod nadzorom evropskih in državnih finančno nadzornih organov. Plačilna agencija ima tri glavne funkcije, in sicer odobravanje plačil, izvedbo plačil ter obračunavanje izplačil. Tako kot vse ostale kandidatke za vstop v EU je tudi Slovenija morala ustanoviti plačilno agencijo, da lahko dobiva denar iz predpristopnih programov (več o tem v poglavju 4.1) in da bo kasneje lahko črpala sredstva iz skupne kmetijske politike.

Če primerjamo sredstva, ki so jih države članice vplačale in dobile iz skupnega proračuna Evropske unije posebej izstopajo Grčija, Portugalska, Španija in Irska. Vse te države so prejele veliko več sredstev kot so jih vplačale in so neto prejemnice sredstev. Grčija je npr. leta 2000 prejela 4,18 krat več sredstev kot jih je vplačala, Portugalska 2,59, Irska 2,42, Španija 1,59. Največ so s prispevanjem v skupni proračun v letu 2000 izgubile Nemčija, Švedska in Nizozemska, saj je Nizozemska dobila le 0,41, Švedska 0,45 in Nemčija 0,47 vplačanih sredstev. Izdatki za kmetijstvo se v zadnjem času povečujejo, saj so v obdobju 1995-2000 narasli za 13 odstotkov. Največ sredstev iz skupnega proračuna za kmetijstvo dobi Francija, sledi Nemčija, Italija in Španija. Največji delež sredstev za kmetijstvo glede na BDP

⁷ To je bilo po mnenju tudi najbolj zagretilih privržencev skupne kmetijske politike preveč (Francija), in takrat so se začele sprejemati prve reforme, ki so vodile do zmanjšanja tega deleža.

⁸ Vsaka država mora akreditirati svojo plačilno agencijo po zapletenih postopkih in ta agencija se potem ukvarja z razdeljevanjem plačil med upravičence. Akreditacija plačilne agencije je eden glavnih pogojev, ki jih mora država zagotoviti, če želi vstopiti v SKP.

države pa dobi Grčija. Še hitreje pa se povečujejo izdatki za strukturno politiko, ki so v obdobju 1995-2000 narasli za 38 odstotkov. Največji delež sredstev EU za strukturne operacije, v BDP države članice, je prav tako kot za kmetijstvo pripadal Grčiji, sledijo pa Portugalska ter Španija (Ferjančič, 2002).

Evropska komisija je zelo stroga pri razdeljevanju skupnega denarja, zato mora vsaka država članica (in tudi države kandidatke) akreditirati minimalno število agencij, s katerimi se potem dogovarja o razdelitvi denarja. Poleg tega je kasneje potreben strog nadzor nad tem kako se sredstva porabljajo tako s strani državnih kot evropskih nadzornih institucij. Evropska komisija lahko pošlje svoje nadzornike v katerokoli državo članico na pregled in takrat ji morajo državne institucije pokazati vse zahtevane dokumente.

2.5 Nosilci Skupne kmetijske politike

Najpomembnejša nosilca SKP predstavljata Svet kmetijskih ministrov in Evropska komisija oziroma VI. direktorat, ki je odgovoren za kmetijstvo, poleg tega pa sta tu še dve interesni skupini, ki se agresivno vključujeta v proces oblikovanja skupne evropske kmetijske politike. To sta COPA (The Committee of Professional Agricultural Organizations of the European Community) Odbor za kmetijske organizacije v EU in COGECA (Agricultural Cooperatives) Generalni odbor za sodelovanje v kmetijstvu v EU (Fink Hafner, 1995, str. 69).

Evropska komisija

Evropska komisija je najobsežnejša institucija Evropske unije. Generalni direktorat VI pokriva področje kmetijstva in je največji med vsemi. Prav tako je največji tudi po notranji organizaciji, saj ima 6 direktorater in 32 oddelkov. Poleg tega obstajajo še svetovalni komiteji, in sicer ekspertske ter posvetovalni. Posvetovalnih komitejev je okoli 20 in delujejo na področju določene skupine kmetijskih proizvodov. Hkrati generalna uprava vodi in podpira upravne odbore ter je odgovorna za oblikovanje predlogov SKP in za njeno upravljanje (Fink Hafner, 1995, str. 65).

Svet kmetijskih ministrov

Svet ministrov je evropska institucija in je vse do danes ohranil status najvišjega telesa v procesu odločanja. Svet kmetijskih ministrov je sestavljen iz 15 kmetijskih ministrov držav članic EU. Ker gre za zelo pomembno področje se sestajajo zelo pogosto in ker imajo odločitve, ki jih sprejmejo vpliv na proračun, cene hrane ter tudi zunanjo politiko ima kmetijski svet veliko moč glede na druge. Nekateri govorijo o kmetijskem svetu celo kot o »klubu«, saj je uspel oblikovati nekakšno avtonomijo in se razlikuje od ostalih svetov (Fink Hafner, 1995, str. 63).

Evropska komisija, tako kot na drugih področjih delovanja Skupnosti, daje pobude in predloge. Ko Komisija Svetu predloži predlog za uredbo na področju skupne kmetijske politike, Svet zaupa pripravo postopkov odboru višjih uradnikov, ki delujejo v Posebnem odboru za kmetijstvo (SCA). Standardni postopek sprejemanja odločitev je tak, da Komisija po posvetu s strokovnimi organizacijami posreduje predlog Svetu, ki sprejme odločitev po posvetovanju z Evropskim parlamentom in zelo pogosto z Odborom za gospodarske in socialne zadeve. Nekatere odločitve se sprejmejo tudi po hitrem postopku brez posvetovanja (Moussis, 1999).

3. SLOVENIJA IN KMETIJSKA POLITIKA

3.1 Splošen pregled

Kmetijstvo v Sloveniji je k bruto domačemu proizvodu v letu 2001 prispevalo manj kot 3 odstotke in zaposlovalo okoli 6 odstotkov delovno aktivnega prebivalstva⁹, vendar ima kot pomemben razvojni, socialni in politični dejavnik podeželja večjo družbeno težo kot kažeta ta dva podatka. Na podeželju živi več kot polovica prebivalstva, zato je kmetijstvo pomembno za razvoj podeželja, prav tako predstavlja vir hrane in dodaten vir dohodka za precejšen del prebivalstva (Kovač, 2002).

Glede na te številke je Slovenija najbližje povprečju EU, saj se le Latvija, Estonija in Slovaška lahko izmed kandidatke za članstvo primerjajo z nami. V vseh ostalih kandidatkah je kmetijstvo veliko bolj pomemben sektor in je v njem zaposleno veliko več prebivalstva (predvsem Poljska ter Madžarska). Na ta način lahko pričakujemo lažji vstop v skupno kmetijsko politiko EU kot druge države kandidatke, kjer je kmetijstvo bistveno bolj pomembno. Po kriteriju prispevka kmetijstva k BDP spada Slovenija med razvita gospodarstva, saj je le za manj razvita gospodarstva značilno, da prispevek kmetijstva k skupnemu BDP države presega 10 odstotkov.

Naravne danosti za kmetijstvo v Sloveniji so dokaj neugodne. V strukturi rabi zemljišč prevladuje gozd, saj predstavlja skoraj polovico vsega ozemlja; po deležu gozda v Evropi nas prekašata le Finska in Švedska. Poleg že tako majhnega deleža kmetijskih površin, je dodatna neugodnost to, da je 75 odstotkov kmetijskih površin v hribovitih oziroma goratih predelih, ki so primerni le za trajno travinje¹⁰. V kmetijskih površinah prevladuje travinje (60%), njive zasedajo samo dobro tretjino kmetijskih zemljišč, stalni nasadi pa 10 odstotkov. Že naravne

⁹ V letu 2001 je kmetijstvo v EU-15 prispevalo k skupnemu BDP manj kot 2 odstotka, v njem pa je bilo zaposleno okoli 4 odstotke delovno aktivnega prebivalstva. (European Agriculture entering the 21 century)

¹⁰ Travnate površine, ki so zaradi svojih lastnosti neprimerna za poljedelstvo in namenjena predvsem za živinorejo.

danosti nakazujejo težko kmetovanje in zaradi neugodnih razmer nižjo produktivnost, omejen izbor kmetijskih usmeritev ter višje proizvodne stroške (Slovenija in EU, 2003, str.39).

V socializmu so bila privilegirana večja družbena posestva, privatno kmetijstvo pa je bilo zanemarjeno in zaradi tega so še danes majhna kmetijska posestva značilna za Slovenijo. Tako lahko rečemo, da sta se v slovenskem kmetijstvu v preteklosti oblikovali dve zelo različni obliki kmetijske pridelave, družbeno kmetijstvo na velikih posestvih ter zasebno kmetijstvo na majhnih kmetijah. Medtem ko so v državah EU potekale intenzivne strukturne spremembe (povečevanje kmetij, specializacija, intenzifikacija, modernizacija strojev) je bilo na ozemlju Jugoslavije ugodnosti in olajšav deležno le družbeno kmetijstvo, zasebno pa je bilo zapostavljeno. Razvoj zasebnega kmetijstva, ki danes gospodari z 90 odstotki kmetijskih površin, je v Sloveniji tako zaostal za razvojem kmetijstva v nekaj primerljivih državah Srednje Evrope (Strategy of the Republic of Slovenia for the Accession to the European Union, 1998, str. 161).

Po spremembi sistema je bilo potrebno tudi denacionalizirati kmetijske površine, ki so bile odvzete ter privatizirati podjetja družbenega kmetijskega sektorja. V ta namen je bila maja 1993 ustanovljen Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov (SKZG), ki je pomagal pri razdelitvi teh površin ter s tem izboljšal velikostno strukturo slovenskega kmetijstva (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 57). Neugodna agrarna struktura se kaže v velikosti kmetij, ki v povprečju obsegajo le četrtno povprečne evropske kmetije.¹¹ Ta razdrobljenost se kaže v slabši storilnosti in nižji intenzivnosti pridelave, ki zmanjšuje konkurenčno sposobnost kmetijstva v primerjavi z evropskim. Po podatkih statističnega urada se velikostna struktura slovenskih kmetij počasi le izboljšuje. Povprečna velikost kmetijskega gospodarstva se je s 5.6 povečala na 6.2 hektara kmetijskih zemljišč. Povprečna velikost se veča tudi zaradi zmanjševanja števila kmetij. V Sloveniji se s kmetijsko pridelavo ukvarja 77.100 kmetijskih gospodarstev kar je za 10 odstotkov manj kot leta 2000 (Za desetino manj kmetij, 2003). Položaj se v zadnjem obdobju izboljšuje, saj se je od leta 1992 število kmetij zmanjšalo za 30 odstotkov, povprečna velikost kmetije pa se je povečala za petino. Poleg neugodne velikostne strukture je problem našega kmetijstva še zemljiška in posestna razdrobljenost, saj ima družinska kmetija posest v povprečno sedmih kosih (Slovenija in EU, 2003, str. 40).

Dodatno oviro hitrejšemu razvoju predstavlja tudi neugodna starostna in izobrazbena struktura delovne sile v kmetijstvu. Več kot polovica kmečkih gospodarjev je starejših od 55 let, 59 odstotkov le teh pa ima dokončano osnovno šolo in nima formalne kmetijske izobrazbe.

¹¹ Povprečna velikost kmetije v EU-15 leta 2001 je bila 18.4 hektara, ob tem pa gre poudariti, da se v Evropi pojavljata dva modela kmetij, in sicer »južnaški« model (predvsem zelo majhne oz. majhne kmetije 4-8 ha, ki se pojavljajo v Grčiji, Italiji, Španiji) ter »severjaški« model (večje oz. velike kmetije 17-70 ha, ki se pojavljajo v Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji ter Beneluxu). (European Agriculture entering the 21 century)

Najpomembnejša panoga kmetijstva je živinoreja, ki v strukturi končne kmetijske proizvodnje predstavlja več kot dve tretjini. Največji delež odpade na pridelavo mleka in mesa s kombiniranimi pasmami goveda. Pomembni dejavnosti sta tudi prašičereja in perutninarstvo. Obseg in struktura pridelovanja poljščin sta bila in ostajata izrazito podrejena potrebam živinoreje. Najbolj razširjena poljščina je koruza, ki zavzema več kot 40 odstotkov njiv, sledita pa pšenica ter krompir. Med industrijskimi rastlinami je najbolj razširjena sladkorna pesa, posebno mesto ima pridelovanje hmelja, ki je tradicionalno namenjeno izvozu. Pomembno tradicijo ima tudi vinogradništvo, pestrost naravnih danosti omogoča tudi pridelavo različnega sadja, najpomembnejša so jabolka.

Slovenija je neto uvoznik hrane, pokritost uvoza z izvozom se po letu 1995, ko je dosegla najnižjo raven (42%), povečuje in je v letu 2001 dosegla 52%. Najpomembnejši izvozni artikli v letu 2001 spadajo v skupino pijače (pijače, alkohol, kis), živali, meso in izdelki, mlečni izdelki in tobak, prav tako je pomemben izvoz vina in hmelja. Uvažamo predvsem žita, sadje in vrtnine, olja in masti, sladkor in krmo. Najpomembnejši izvozni trgi so države bivše SFRJ, največ uvoza pa dobimo iz EU in držav članic CEFTE. Presežek v blagovni menjavi ima Slovenija le z državami na območju nekdanje Jugoslavije, izrazito negativno bilanco pa z državami EU (v letu 2001 pokritost uvoza z izvozom le 16%) ter državami CEFTE (Volk et al., 2002, str. 17).

Cene so v slovenskem kmetijstvu dokaj visoke tudi v primerjavi s cenami na trgu EU. Stanje se je v zadnjem obdobju izboljševalo, zlasti velik padec cen je bil v letih 1998 in 1999, ko so začele veljati zaveze iz različnih sporazumov o sproščanju trgovine s kmetijskimi proizvodi. Podobno kot cene kmetijskih proizvodov, kažejo trend padanja tudi cene blaga in storitev za kmetijstvo. Kljub zmanjševanju v zadnjem obdobju imamo najvišje cene kmetijskih pridelkov med kandidatki za vstop v EU (Rednak, 2003, str. 16).

3.2 Kmetijska politika v Sloveniji

Kmetijska politika v Jugoslaviji je temeljila na zaviranju razvoja zasebnega kmetijstva in dajanju prednosti večjim družbenim posestvom in farmam. Posebej se je to izkazalo z drugo agrarno reformo leta 1952, ko je bilo omejeno posestvo zasebnika na 10 hektarjev obdelovalnih površin. Prednost se je dajala industrializaciji, kmetijstvo, posebej zasebno, pa je bilo zanemarjeno. Ko so uvideli, da z družbenim kmetijstvom ne morejo zadostiti potrebe po hrani hitro se razvijajoče družbe, se je odnos do zasebnega kmetijstva moral kmalu spremeniti, vendar je bila škoda zasebnemu kmetijstvu že narejena. Pozitivni premiki v kmetijstvu v zadnjem obdobju prejšnje družbene ureditve so bili tudi posledica vedno večje samostojnosti, ki si jo je postopno pridobivala slovenska oblast. Jugoslovanska vlada je še naprej ohranila nadzor nad makroekonomsko in kmetijsko tržno-cenovno politiko, medtem ko so republike dokaj samostojno vodile strukturno politiko in politiko razvoja podeželja. Kljub temu, da je politični sistem dajal prednost družbenim kmetijskim posestvom, je bil delež družbenih posestev v Sloveniji veliko manjši kot v drugih državah srednje in vzhodne Evrope,

zato so bile naloge povezane z reformo zemljiške posesti in strukture kmetij pri nas lažje. Slovensko kmetijstvo se je do osamosvojitve razvijalo v posebnih političnih in gospodarskih razmerah, kar se še danes odraža v njegovi agrarni strukturi, predvsem majhnih posestih (Cunder et al., 1997, str 159).

Slovenija do osamosvojitve ni imela svoje kmetijske politike. Ob razpadu Jugoslavije je bilo treba prevzeti vse državne nadzorne in razvojne funkcije in to na področju, ki je bilo gospodarsko sicer manj pomembno, družbeno pa zelo konfliktno, prav zaradi zaostanka v razvoju in politične diskriminacije v preteklosti. Slovenska kmetijska politika je nastajala v štirih korakih (Cunder et al., 1997, str. 162):

- Obdobje 1990-1993: izoblikovanje strateškega dokumenta, ki določa temeljno usmeritev in cilje kmetijske politike. Sprejem Strategije razvoja slovenskega kmetijstva (1993).
- Obdobje 1993-1995: oblikovanje najpomembnejših instrumentov kmetijske politike, kot so zunanje trgovinska zaščita in izrazit administrativni nadzor nekaterih glavnih kmetijskih trgov. Sem predvsem uvrščamo trg pšenice, sladkorja in mleka.
- Obdobje 1995-1997: začetek evropskega prilagajanja za katerega so značilna pogajanja o podpisu evropskega sporazuma z EU in pristop k sporazumu srednjeevropskih držav CEFTA.
- Obdobje po letu 1998: začetki reform kmetijske politike zaradi sprejetih sporazumov, ki niso več dovoljevali tako ostrih zunanjetrgovinskih zaščit ter približevanje skupni kmetijski politiki Evropske unije in ukrepom, ki jih uporablja.

3.3 Reforme slovenske kmetijske politike

Pomemben korak k približevanju slovenske kmetijske politike evropski je bil narejen s sprejetjem Reforme slovenske kmetijske politike 1999-2002, ki je na novo opredelila poti do uresničevanja evropske politike. Izvedbeni načrt reforme je bil sprejet pod naslovom Program razvoja kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva 2000-2002 (sprejeli so ga septembra 1999). Reforma je bila sprejeta zaradi lažje prilagoditve mehanizmom in delovanju SKP. Glavni razlogi za reformo so bili (Erjavec et al., 2001, str. 34):

- strukturna kriza kmetijstva v tem obdobju,
- neučinkovitost dotedanje kmetijske politike,
- obveznosti iz sprejetih sporazumov o odpiranju slovenskega trga s kmetijskimi proizvodi (WTO, CEFTA, Evropski sporazum),
- makroekonomska stabilizacija (znižanje inflacijskih pritiskov, uravnotežen proračun, dvig konkurenčnosti),

- prestrukturiranje živilske industrije in prilagajanje skupni kmetijski politiki.

Cilji kmetijske politike se s tem programom niso bistveno spremenili, spreminjati pa sta se začeli oblika in vsebina posameznih ukrepov, da bi bili čim bolj smotni in učinkoviti. Program reforme kmetijstva temelji na štirih stebrih: tržno-cenovni politiki, slovenskem okoljevarstvenem programu kmetijstva (SKOP), programu prestrukturiranja kmetij in živilsko predelovalne industrije ter razvoju podeželja (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 83).

1. steber: Tržno-cenovna politika

Cilj te politike je liberalizacija zunanjetrgovinske zaščite, pri tem pa bi se ohranile paritetne dohodkovne ravni, torej da se dohodek kmetijskim pridelovalcem ne bi preveč zmanjšal. Slovenija odpira svoje trge in s tem znižuje cenovne podpore. Nižje cene kmetijskih izdelkov povečujejo konkurenčnost doma in v tujini ter zagotavljajo nižje cene hrane za slovenske porabnike. Vloga te politike se počasi zmanjšuje, njeni ukrepi pa so sledeči: opustitev državnega monopola na trgu krušnih žit, intervencijski nakupi, postopna liberalizacija trga z mlekom, podpore pri pripravi blaga za izvoz, uvozne dajatve...

2. steber: SKOP (Slovenski okoljevarstveni program za kmetijstvo)

Uvaja različne oblike plačil za okolju prijazno kmetovanje, ohranjanje kulturne krajine in poseljenosti območij z neugodnimi razmerami za kmetovanje. Gre za neposredna plačila na hektar (eko0, eko1, eko2, eko3), ki imajo različne funkcije in namene. EKO0: neposredna plačila na hektar naj bi uvedli kot dohodkovno izravnavo v povezavi z liberalizacijo cen in ga poleg tega lahko razumemo kot splošno podporo poseljenosti. EKO1: podpore za območja s težjimi razmerami za kmetovanje, da bi se izravnali stroški in preko tega podpora poseljenosti in kulturni krajini. Po pristopu gre program neposredno v sofinanciranje iz EU skladov. EKO2: so programi za vzdrževanje in ohranjanje kulturne krajine, financirani so s strani občine ali države, možnost pa je tudi sofinanciranja iz predpristopnega programa SAPARD. EKO3: podpore okolju prijaznim postopkom kmetovanja, gre za bio kmetovanje, integrirano pridelavo in ohranjanje ogroženih pasem. Kmetje, ki se odločijo za tako kmetovanje so deležni posebnih podpor na hektar kmetijske površine, tudi tukaj pa obstaja možnost sofinanciranja iz programa SAPARD.

3. steber: Program prestrukturiranja

Slovensko kmetijstvo je potrebno usposobiti pred vstopom v EU. Potrebno je podpreti predvsem prestrukturiranje proizvodnje in predelave, povečanje učinkovitosti in konkurenčnosti, izboljšanje zemljiške in posestne strukture, razvoj dopolnilnih dejavnosti, učinkovitejšo tržno organiziranost, razvoj učinkovitih združenih oblik proizvodnega in tržnega povezovanja. Za doseg te ciljev so na voljo naslednji programi: program prestrukturiranja kmetij (investicijske podpore, mladi kmetje, obnove, dopolnilne dejavnosti itd.), zemljiške operacije (urejanje pašnikov, namakanje, poudarjanje okoljske primernosti), program tržnega organiziranja pridelave (skupnosti pridelovalcev, zadruga, skupni nastopi) in

program posodobitve in prilagajanje živilsko predelovalne industrije (projekti v posodobitev varstva okolja, promocije...)

4. steber: Razvoj podeželja

Uvaja elemente širše politike razvoja podeželja na temelju koncepta celostnega razvoja podeželja in te politike postavlja v okvire, skladne s politikami Evropske unije. Iz sedanjih projektov CRPOV (Celostni razvoj podeželja in obnova vasi) je potrebno razviti neke projekte, ki bodo primerljivi z evropskimi. Predlagani so trije programi, Program obnove vasi (cilj je estetski vidik, poskus drobnih gospodarskih projektov, organiziranje lokalne iniciative), Regionalni program in Soudedeležba v širših regionalnih programih.

Reforma prenaša težišče ukrepov od tržno-cenovnih k neposrednim plačilom in daje večji poudarek strukturnim in okoljevarstvenim ukrepom ter ukrepom za razvoj podeželja. V tem obdobju je Slovenija opustila administrativno določanje cen nekaterim kmetijskim pridelkom in uvedla primerljive tržne rede. Rezultati omenjene reforme so bili hitro vidni, saj so se znižale cene kmetijskih pridelkov, povečal se je obseg proračunskih izdatkov ter dohodki v kmetijstvu, ki so sedaj mnogo bližje evropskim (Erjavec et al., 2001, str. 29). Slovenija tako kot edina med kandidatkami že uvaja neposredna plačila ter izravnalna plačila za območja z omejenimi pogoji za kmetijsko proizvodnjo. V letu 2001 so se v okviru sprejetega kmetijsko-okoljskega programa pričeli izvajati tudi okoljski ukrepi, ki so obvezna sestavina programa razvoja podeželja v EU. Razvoj slovenske kmetijske politike gre tako v smeri skupne kmetijske politike EU in njenih pričakovanih sprememb (Slovenija in EU, 2003, str. 42).

Za izvedbo reforme je bilo treba spremeniti tudi zakonske osnove za izvajanje kmetijske politike. Junija 2000 je bil tako sprejet Zakon o kmetijstvu. Cilji, ki jih določa zakon se ne razlikujejo bistveno od ciljev SKP. Oboji poudarjajo večnamenskost kmetijstva, ki je gospodarska dejavnost z okoljevarstvenimi, prostorskimi in socialnimi funkcijami. Cilji kmetijske politike so (Zakon o kmetijstvu, 2.člen):

- stabilna pridelava kakovostne in čim cenejše hrane ter zagotavljanje prehranske varnosti Slovenije,
- ohranjanje poseljenosti in kulturne krajine,
- varstvo kmetijskih zemljišč pred onesnaženostjo in nesmotrno rabo,
- trajno povečanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva,
- zagotavljanje primerne dohodkovne ravni kmetijskim gospodarstvom,
- uresničevanje načel varstva okolja in ohranjanja narave.

Zakon o kmetijstvu razlikuje med dvema širšima skupinama politik, in sicer ukrepi kmetijske tržno-cenovne politike ter ukrepi kmetijske strukturne politike. Za vsako skupino določa ukrepe in instrumente ter pristojne institucije in agencije za izvajanje in spremljanje politike. Poleg tega zakon obravnava kakovost in označevanje kmetijskih pridelkov, promet z njimi, organizacije proizvajalcev, javne službe na področju kmetijstva, zbirke podatkov in

informiranje na področju kmetijstva ter nadzor nad izvajanjem določb tega zakona. Namen Zakona o kmetijstvu je bil tudi olajšati pristop Slovenije k Evropski uniji in je s tega zornega kota pomemben korak k usklajevanju politike in implementacijskega sistema s skupno kmetijsko politiko. Usklajevanje s SKP pomeni: vzpostavitev intervencijskih mehanizmov za glavne kmetijske proizvode (mleko in mlečni izdelki, goveje meso, svinjsko meso, žito, sladkor, vino), kot so intervencijski odkup na temelju institucionalnih cen, podpore zasebnemu skladiščenju in druge oblike umika s trga; usklajevanje neposrednih dohodkovnih plačil z evropskimi, vključno s povečevanjem njihovega obsega in višine; uvedba uvozno-izvoznih licenc in sistemov nadzora cen in kakovosti; širitev strukturnih programov in programov razvoja podeželja, vključno s povečevanjem obsega kmetijsko-okoljskih podpor (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 85).

V tem času je bil pripravljen tudi Program razvoja podeželja 2000-2006 (sprejet na Vladi decembra 1999 in podpisan s strani Evropske komisije oktobra 2000), ki predstavlja podlago za črpanje predpristopne pomoči EU. Priprava programa in njegova potrditev v Bruslju je poleg ustanovitve Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja pogoj za pridobitev sredstev iz programa SAPARD.

3.4 Ukrepi kmetijske tržno-cenovne politike

Ukrepi tržnocenovne politike imajo neposreden vpliv na trg kmetijskih pridelkov in živil ter so usmerjeni v zagotavljanje stabilnih in primernih dohodkov kmetijskih pridelovalcev. Tako kot v EU poznamo tudi v Sloveniji več različnih ukrepov kmetijske politike. V začetku devetdesetih je Slovenija še uporabljala administrativno določanje cen, predvsem pri pšenici, mleku ter sladkorju, vendar je to politiko do leta 1999 opustila zaradi pritiskov mednarodnih sporazumov in približevanja EU. Takrat so večjo težo dobila neposredna plačila, ki se lahko uvedejo kadar raven cen kmetijskih pridelkov ne omogoča doseganja primerne dohodkovne rasti. Izplačajo se lahko na hektar zemljišča, enoto kmetijskega pridelka ali glavo živali. Slovenija je začela neposredna plačila uvajati leta 1995, ko so uvedli neposredna plačila na glavo za govedo, ovce in konje. Kmalu zatem so se v neposredna plačila preoblikovala izravnalna plačila za območja s težjimi razmerami za kmetijsko dejavnost. Leta 1998 so se ta plačila razširila še na rastlinsko pridelavo z uvedbo plačil na hektar za hmelj, sladkorno peso, pšenico in rž. Neposredna plačila na hektar se uporabljajo tudi pri kmetijsko-okoljskih programih, omeniti velja plačila na glavo za planinsko pašo ter na hektar za ekološko kmetovanje. Delež vseh neposrednih plačil je iz 2% v letu 1994 narasel na 20% vseh proračunskih transferjev v kmetijstvo v letu 2000.

Intervencijski ukrepi na domačem trgu so namenjeni stabiliziranju trgov kmetijskih pridelkov in se uvedejo kadar nastane neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem. Izvajajo se lahko v obliki intervencijskega nakupa oz. prodaje, podpore skladiščenja in umik s trga. V preteklosti Slovenija tega ukrepa ni uporabljala, saj ni bilo potrebe, začela pa ga je uporabljati

konec devetdesetih zaradi naraščajoče domače proizvodnje in težav na svetovnih trgih (bolezen norih krav, prašičja kuga) za odkup svinjskega in govejega mesa. Ukrepi za pospeševanje prodaje in porabe kmetijskih pridelkov so podpore promociji in trženju kmetijskih pridelkov, podpore za pripravo le teh za zunanji trg ter subvencioniranje porabe. Uvoz in izvoz kmetijskih pridelkov sta pogojena z uvoznimi oz. izvoznimi dovoljenji. Uporabljajo se tudi posebne uvozne dajatve za posamezne pridelke. Carinske kvote so določen obseg kmetijskih pridelkov, ki se lahko uvozijo v državo po znižanih carinskih stopnjah. Slovenija je morala zaradi mednarodnih sporazumov zniževati carinske stopnje za skoraj vse kmetijske pridelke (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 90).

3.5 Ukrepi kmetijske strukturne politike

Slovenija je država, v kateri v podeželska območja sodi kar 89 odstotkov ozemlja, na podeželju pa prebiva 57% vsega prebivalstva. Stopnja urbanizacije je med najnižjimi v Evropi (primerjata se lahko le Avstrija in Irska), saj prevladujejo manjša mesta in vasi, le dve mesti pa imata več kot 100.000 prebivalcev. Prav zaradi teh razlogov sta strukturna politika in politika razvoja podeželja za Slovenijo zelo pomembna. Ukrepi kmetijske strukturne politike so usmerjeni k povečanju učinkovitosti in konkurenčnosti pridelave ter predelave kmetijskih pridelkov oziroma živil, okolju prijazni kmetijski dejavnosti ter ohranjanju poseljenosti podeželja in krajine, ob upoštevanju okoljske in naravovarstvene sprejemljivosti. Ukrepi kmetijske strukturne politike so podpore kmetijski dejavnosti, namenjene območjem z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, okolju prijazni kmetijski dejavnosti, naložbam v kmetijska gospodarstva, mladim kmetom ter zgodnjem upokojevanju kmetov, dopolnilnemu usposabljanju za delo v kmetijski dejavnosti in gozdarstvu in naložbam v predelavo kmetijskih pridelkov (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 94).

Podpore naložbam v kmetijska gospodarstva so namenjene zniževanju proizvodnih stroškov, dvigu kakovosti kmetijskih pridelkov, prilagoditvi tržnim razmeram itd. Ta sredstva se dodeljujejo v obliki regresiranja obresti in nepovratnih sredstev. Eden glavnih programov te politike so podpore mladim kmetom in zgodnjemu upokojevanju kmetov, ki so namenjene pospešitvi strukturnih oziroma generacijskih sprememb na kmetijah. Poleg tega se uporabljajo tudi programi obnove trajnih nasadov ter programi zemljiških operacij (melioracije, akumulacije, namakanje). Delež te pomoči se giblje od 40 do 50 odstotkov vrednosti projekta, večje deleže pa lahko pridobijo projekti na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost. Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost so hribovska in gorska območja z znatno omejeno možnostjo rabe zemljišč in znatno višjimi stroški zaradi težjih naravnih razmer, druga območja za katera je značilna slabša rodovitnost zemljišč oziroma območja s posebnimi naravnimi omejitvami (območja pogostih poplav, močvirij, močne burje, barja itd). Ta območja so deležna izravnalnih plačil, praviloma na hektar kmetijske površine. Po trenutni kvalifikaciji spada v to kategorijo 74% kmetijskih površin v Sloveniji,

poleg hribovskih in gorskih območij pa tu najdemo še kraška območja ter druga območja s težjimi razmerami.

Ukrepe namenjene razvoju podeželja lahko razdelimo na ukrepe v sklopu kmetijske in regionalne politike. V sklopu kmetijske politike je posebej pomemben program CRPOV, ki so ga sprejeli leta 1991 in v okviru katerega potekajo različni programi razvoja podeželja (Vinska cesta, Po poteh dediščine,...). Projekti se lotevajo vsebin, kot so gospodarjenje z zemljišči, možnost alternativnih oz. dopolnilnih virov zaslužka, spodbujanje podeželskega turizma, razvoj infrastrukture ter ohranjanje podeželske dediščine. Programi za razvoj podeželja so deležni tudi evropske pomoči, posebej iz programov Sapard in Phare. Tudi v sklopu regionalne politike se namenjajo sredstva za razvoj podeželja, posebej za področja, ki demografsko zaostajajo za slovenskim povprečjem. V zadnjih letih je delež te pomoči dokaj skromen, saj je v letu 1997 znašal le 0.08 % BDP (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 96).

Podpore okolju prijazni kmetijski dejavnosti so namenjene spodbujanju takšne rabe zemljišč, ki prispeva k ohranjanju in izboljšanju naravnih virov, krajine in biotske raznovrstnosti, ohranjanju in spodbujanju okolju prijaznih tehnologij, kulturne dediščine in naravnih vrednot. S sprejetjem SKOP (Slovenski kmetijsko – okoljski program) je del teh sredstev v Sloveniji narasel, glavni ukrepi pa so za spodbujanje planinske paše ter podpore integrirani pridelavi s katero se zmanjšujejo negativni učinki gnojenja in pesticidov na okolje ter za ekološko pridelavo.

Poleg tega se sredstva iz proračuna namenjajo tudi za t.i splošne storitve v kmetijstvu. Ta program vključuje podpore za raziskovanje, usposabljanja in izobraževanja, svetovanje, storitve ta živinorejo in rastlinsko pridelavo ter druge splošne dejavnosti. Pri dopolnilnem usposabljanju za delo v kmetijstvu in gozdarstvu gre za podpore osebam, ki so namenjene nadaljnjemu usposabljanju za uspešno gospodarjenje, preusmeritev pridelave, uvajanje in uporabo sodobnih tehnologij ter uveljavljanje predpisanih higienskih in ekoloških zahtev (Pregled kmetijske politike: Slovenija, 2001, str. 101).

3.6 Proračunski izdatki za kmetijstvo

Proračunski izdatki za kmetijstvo so se vse od osamosvojitve povečevali, posebej pa so se začeli povečevati po letu 1997, saj so se v obdobju 1997-2001, izraženo v evrih več kot podvojili. Posebej močno je bilo v letu 1999, ko se so zelo povečali izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike. V Tabeli 2 so prikazani proračunski izdatki za kmetijstvo od leta 1992 do leta 2000. Ob tem je prikazano tudi koliko sredstev je prispevalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter koliko so prispevala druga ministrstva. Največkrat sredstva prispeva Ministrstvo za okolje in prostor predvsem za sanacijo naravnih katastrof (suše, poplave). Prikazano je tudi kako so se sredstva namenjala za različne ukrepe skozi desetletje.

Tabela 2: Proračunski izdatki za kmetijstvo (v milijardah SIT)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Skupaj proračun MKGP	7,6	8,7	10,8	14,7	16,9	22,4	25,6	33,2	36,9
Stroški MKGP in organov v sestavi	0,5	0,8	1,0	2,9	3,6	4,4	4,9	5,7	7,7
Ribištvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
Gozdarstvo	1,0	1,4	1,9	2,5	2,9	3,3	3,7	4,1	4,1
Proračunski izdatki za kmetijstvo MKGP	6,1	6,5	7,9	9,2	10,4	14,6	16,9	23,3	24,9
Sredstva drugih ministrstev	0,8	0,2	0	0	0,2	0	0	0	3,0
Proračunski izdatki za kmetijstvo	6,9	6,6	7,9	9,2	10,6	14,6	16,9	23,3	27,9
Ukrepi tržno-cenovne politike	3,8	2,5	2,8	3,4	3,6	5,3	6,2	12,3	14,7
Ukrepi strukturne politike	1,8	2,1	2,6	3,1	4,0	5,5	6,7	6,4	8,8
Splošne storitve za kmetijstvo	1,3	2,0	2,5	2,7	3,0	3,8	4,0	4,6	4,4

VIR: Rednak et al., 2001, str. 16.

Opazimo lahko, da so se sredstva za kmetijstvo vseskozi povečevala, posebej opazno povečanje je bilo v letu 1999. Najhitreje so se povečevala sredstva za ukrepe tržno-cenovne politike, čeprav je v zadnjih letih pomembno vlogo dobila tudi strukturna politika. Najmanjši del sredstev je bil namenjen splošnim storitvam za kmetijstvo (izobraževanje, raziskovanje, svetovanje,...), ki se niso bistveno povečala kljub znatnemu povečanju izdatkov namenjenih kmetijstvu. V letu 2000 je opazen tudi veliko povečanje sredstev drugih ministrstev, predvsem zaradi stroškov povračila škode ob naravnih nesrečah.

V Tabeli 3 so predstavljeni proračunski izdatki za kmetijstvo v letih 2001 in 2002 ter razmerje med njimi. Te podatke bom tudi bolj podrobno opisal po vrstah ukrepov, ki jih kmetijska politika uporablja ter prikazal razmerje v teh dveh letih. V letu 2002 je realizacija proračuna Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) znašala 47,3 milijarde tolarjev (6,6 % več kot leto prej). Od tega je bilo za ukrepe kmetijske politike porabljenih 34 milijard tolarjev, preostala sredstva pa so bila namenjena ribištvu, gozdarstvu ter pokrivanju stroškov ministrstva in organov v sestavi. Podobno kot v preteklih letih je bil proračun MKGP dopolnjen s sredstvi iz proračuna Ministrstva za okolje in prostor, ki je izplačalo državno pomoč za sanacijo posledic suše in drugih ujm v letu 2001. Iz tega naslova je bilo v letu 2002 izplačanih 3,9 milijarde tolarjev. Skupaj so proračunski izdatki za kmetijstvo v letu 2002 znašali 38,5 milijarde tolarjev ali 4% več kot v letu prej.

Tabela 3: Proračunski izdatki za kmetijstvo v letih 2001 in 2002 (v milijardah SIT)

	2001	2002	Indeks 2002/2001
Proračun MKGP	44,3	47,2	106,6
Proračunski izdatki za kmetijstvo MKGP	31,7	34,2	107,8
Sredstva drugih ministrstev	5,4	4,3	79,2
Skupaj proračunski izdatki za kmetijstvo	37,1	38,5	103,6
Podpore ob naravnih nesrečah, odškodnine	5,1	3,9	78,0
Ukrepi tržno-cenovne politike	16,4	17,4	106,2
Ukrepi strukturne politike	9,1	9,5	105,2
Izdatki za splošne storitve za kmetijstvo	6,6	7,6	114,6

VIR: Rednak et al., 2003, str. 19.

Proračunski izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike so vse do leta 2000 rasli predvsem na račun izdatkov za ukrepe za stabilizacijo trga (pomoč za pripravo blaga za izvoz, podpore skladiščenju in drugi ukrepi) z namenom ublažiti izrazito negativna cenovna gibanja. Vzporedno so se postopoma povečevala tudi neposredna plačila. Po uvedbi neposrednih plačil za prirejo mesa v letih 1995 in 1996, so bila v letu 1998 uvedena neposredna plačila na površino za sladkorno peso in hmelj, v letih 1999 in 2000 pa plačila na površino za poljščine (po zgledu skupne kmetijske politike). Razširjena in spremenjena so bila tudi neposredna plačila na glavo v živinoreji. Posledica tega je bila, da so se močno zmanjšale različne oblike ukrepov za zniževanje stroškov v kmetijstvu. Izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike so v letu 2002 znašali skupaj 17,4 milijarde tolarjev, kar je 6 odstotkov več kot v letu prej. Zmerno povečanje teh ukrepov je rezultat večjih izdatkov za neposredna plačila (skoraj za četrtino glede na leto 2001) in manjših izdatkov za stabilizacijo trga, kar lahko pripišemo ugodnejšim razmeram na trgu (posebej na trgu govejega mesa, po odpravi bolezni BSE) (Rednak et al., 2003, str. 20).

V okviru ukrepov politike razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike so bile spremembe v višini in strukturi proračunskih plačil zadnja leta bistveno manjše kot v okviru tržno-cenovne politike. Porast proračunskih sredstev za te namene je bil večji v letu 2000, ko so se po dveh letih z negativno rastjo močno povečala izravnalna plačila za območja s težjimi razmerami za kmetijstvo. Z letom 1999 so bila uvedena tudi t.i. okoljska plačila, ki postopoma zavzemajo vse pomembnejši delež v strukturi izdatkov za ukrepe kmetijske politike. Za ukrepe razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike je bilo v letu 2002 iz proračuna izplačanih 9,5 milijarde tolarjev. Povečala so se izravnalna plačila (za 32%), medtem ko so se izplačila za ukrepe strukturne politike v ožjem smislu (podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva, programi in ukrepi razvoja podeželja) zmanjšala za več kot četrtino. Proračunske podpore v okviru strukturne (razvojne) politike, ki se že vse od leta 1998 zmanjšujejo, so v letu 2002 znašala 2,9 milijarde tolarjev (leta 2001 4 milijarde). Zmanjšanje je precejšnje pri vseh skupinah ukrepov, najbolj pa so se zmanjšala sredstva za podpore naložbam in prestrukturiranju živilske industrije ter podpore programom in ukrepom

razvoja podeželja (obnova vasi, infrastruktura, diverzifikacija dejavnosti na podeželju) (Rednak et al., 2003, str. 21).

Za financiranje in sofinanciranje splošnih storitev za kmetijstvo (podpore svetovanju, izobraževanju, raziskovanju, strokovnemu delu, javnim zavodom), je bilo v letu 2002 porabljenih 7,6 milijarde tolarjev, kar je 15% več kot leto prej. Povečanje tovrstnih izdatkov je bilo zlasti posledica izdatkov za predpisano in preventivno zdravstveno varstvo živali v okviru splošnih veterinarskih storitev (večji za 75 %). Zmanjšali so se med drugim izdatki za kmetijsko šolstvo in izobraževalno-raziskovalno infrastrukturo (Rednak et al., 2003, str. 22).

V zadnjih letih vse pomembnejši delež proračunskih izdatkov za kmetijstvo zavzemajo t.i. dohodkovna plačila kmetijskim proizvajalcem. To so tista plačila, ki neposredno vplivajo na dohodek v kmetijstvu. Druga oblika dohodkovnih plačil so proračunske podpore, ki so po vsebini sicer vezane na kmetijsko proizvodnjo, ne pa neposredno na posamezni proizvod (druge subvencije na proizvodnjo). V letu 2002 so dohodkovna plačila kmetijskim proizvajalcem povečala, tako da se je njihov delež v skupnih izdatkih povečal na 55 odstotkov. Za dohodkovna plačila je bilo tako porabljenih 21,3 milijarde tolarjev kar je za 15 odstotkov več kot v letu 2001. Od tega je bilo subvencij na proizvod 10,2 milijarde, subvencij na proizvodnjo pa 11,1 milijarde tolarjev.¹² Pri tem so se subvencije na proizvodnjo v obliki izravnalnih plačil v letu 2002 povečale za 1,6 milijarde, zmanjšala pa se je državna pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč (-1,1 milijarde tolarjev) (Rednak et al., 2003, str. 22).

Tudi za prihodnja leta lahko pričakujemo, da se bodo proračunski izdatki za kmetijstvo še povečevali, in tako lahko pričakujemo da se bodo do leta 2006 realno povečali za okoli 70 odstotkov v primerjavi z leti 2000-2002. Večina povečanja gre na račun ukrepov politike razvoja podeželja, ki jih v določenem delu financira skupni proračun EU. Dohodkovne podpore kmetijskim proizvajalcem, ki neposredno vplivajo na dohodek v kmetijstvu, se bodo v obdobju 2003-2006 več kot podvojile in predstavljale okoli dve tretjini vseh proračunskih izdatkov za kmetijstvo (v letih 2000-2003 okoli 50%). Prav tako lahko pričakujemo rast subvencij na proizvod oziroma subvencij na proizvodnjo (Rednak et al., 2003, str. 26).

3.7 Neposredna plačila v letu 2003

Zakon o kmetijstvu opredeljuje neposredna plačila kot dodatno denarno pomoč pridelovalcem, kadar cene kmetijskih pridelkov oz. živil ne omogočajo doseganja primerne dohodkovne ravni. Proces pridobivanja neposrednih plačil poteka tako, da upravičenci oddajo vloge pri Agenciji Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja. Upravičenci

¹² Med subvencije na proizvod štejemo predvsem neposredna plačila na glavo živali oz. na hektar, med subvencije na proizvodnjo pa tiste subvencije, ki niso neposredno vezane na posamezni proizvod npr. izravnalna plačila na hektar za območja s težjimi pogoji za kmetovanje, kmetijsko okoljska plačila, podpore ob nesrečah, odškodnine.

(nosilci kmetijskega gospodarstva) morajo biti državljani RS s stalnim prebivališčem v Sloveniji, prav tako pa morajo izpolnjevati pogoje za ukrepe, za katere uveljavljajo sredstva. Obstaja več različnih obrazcev za različne ukrepe kmetijske politike, prav tako pa je določen rok do katerega morajo biti vloge oddane (30. april). Obdelava vlog poteka avtomatizirano prek integralnega administrativnega in kontrolnega sistema (IAKS). Podatki morajo biti natančni, npr za plačila na površino morajo biti podatki iz zemljiškega katastra, za plačila na glavo pa iz registra živali. Premije lahko kmetje uveljavljajo le za tiste površine oziroma živali, ki so vpisane v vloge za premijo. V primeru, da inšpektor na terenu ugotovi, da količine v vlogi presegajo dejansko stanje, lahko vlogo razveljavi. O dodelitvi sredstev na podlagi vlog odloči Agencija z odločbo. Odločbe morajo upravičenci dobiti najkasneje do 15. novembra, na odločitev pa se upravičenec lahko pritoži. Če inšpektor po prejemu sredstev ugotovi, da so bila ta pridobljena nezakonito, lahko zahteva povračilo sredstev, upravičenec pa dve leti ne sme oddajati vlog (Uredba o izvedbi ukrepov kmetijske politike za leto 2003, Uradni list RS št. 27/2003 z dne 14.3.2003).

Največji delež izdatkov za kmetijstvo je v Sloveniji namenjen neposrednim plačilom za goveje meso in za poljščine. Uredba Sveta kmetijskih ministrov 1254/99 o skupni tržni ureditvi za goveje meso določa intervencijsko ceno, bazno ceno, neposredna plačila ter zunanjetrgovinske ukrepe na tem trgu (Avsec, 2001, str. 155). Poleg neposrednih plačil uredba ureja tudi ukrep podpore skladiščenja govejega mesa ter ukrep intervencijskega nakupa oz. prodaje v primeru neravnotežja na trgu. Uredba ureja neposredna plačila za:

1. krave dojlje,
2. goveje pitance (za bike in vole posebej),
3. ekstenzifikacijo reje,
4. zakol živali.

Premijo za krave dojlje lahko dobi kmetovalec, ki te krave redi na svojem posestvu dovolj dolgo (najmanj 6 mesecev po vložitvi vloge) ter ne oddaja mleka v mlekarne (lahko pa prodaja mleko neposredno). Poleg tega lahko uveljavlja pravice le za toliko živali, da obremenitev krmnih površin gospodarstva ne presega 1,8 GVŽ/ha.¹³ V letu 2003 je bila premija za kravo dojljo 34.500 SIT.

Posebno premijo za bike in vole je lahko pridobil kmetovalec, ki je te živali redil najmanj dva meseca in so bile po tem obdobju v najmanj enem mesecu zaklane oz. najmanj dveh mesecih izvožene. Posebna premija za bike se dodeli enkrat, za vole pa se lahko dodeli dve premiji, prav tako pa se premije lahko uveljavlja le za toliko živali, da obremenitev krmnih površin ne presega 1,8 GVŽ/ha v tekočem letu. V letu 2003 znaša premija za bika 36.000 in za vola 26.000 Sit.

¹³ Ta kriterij velja tudi za pridobitev posebne premije. Kazalec pove koliko glav velike živine (GVŽ) pride na hektar krmnih površin gospodarstva. Pod krmne površine se štejejo predvsem travinja in površine s krmnimi rastlinami in ne površine, ki so namenjene za pridelavo poljščin oz. trajni nasadi.

Do ekstenzifikacijske premije je upravičen kmetovalec, ki je prejel posebno oz. premijo za krave dojilje in ima obremenitev krmnih površin na kmetijskem gospodarstvu nižjo ali enako 1,4 GVŽ/ha. Ta ukrep je bil sprejet predvsem z namenom, da se zmanjša intenzivnost kmetovanja ter da se zmanjšajo negativni vplivi na okolje. Izračun obremenitve se izračuna izredno natančno ter se kontrolira petkrat letno, v primeru pa da je kmetovalec upravičen do premije je v letu 2003 prejel 17.300 SIT na žival.

Do klavne premije je upravičen kmetovalec, ki je te živali neko obdobje redil in potem dal v zakol ali izvozil in imajo te živali ustrezno klavno maso. Vlogi mora kmetovalec priložiti tudi potrdilo o zakolu oziroma izvozu. V letu 2003 je klavna premija znašala 13.800 SIT na žival. Vsi upravičenci, ki izpolnjujejo pogoje za klavno premijo so upravičeni tudi do dodatne premije v višini 5.100 SIT na žival, ki jo uveljavljajo z istim zahtevkom (Uredba o ureditvi trga za goveje meso, Uradni list RS št. 27/2003, 14.03.2003).

Na kratko bom opisal še neposredna plačila na hektar površine, natančneje neposredna plačila na poljščine. Neposredno plačilo na hektar površine se izračuna tako, da se osnovni znesek na tono pomnoži s povprečnim pridelkom v posamezni regiji.

$$NPP=OZ*PPŽ$$

NPP=neposredno plačilo na površino (na ha)

OZ=osnovni znesek na tono

PPŽ= povprečni pridelok v posamezni regiji (ton/ha)

Uredba o ureditvi trga z žiti ureja ukrep neposrednih plačil za izravnava stroškov pridelave žit (pšenica, rž, ječmen, oves, koruza, ajda), soje za olje, oljne ogrščice, lana, konoplje ter travne silaže. Do neposrednih plačil so upravičeni kmetovalci, ki prideluje te poljščine na lastnih ali najetih površinah v Republiki Sloveniji. Najmanjša površina za katero se lahko pridobijo ta plačila znaša 0,30 hektara, od tega mora biti najmanj 0,2 hektara strnjene površine. V letu 2003 znaša neposredno plačilo za te pridelke 57.500 SIT/ha. Sredstva za neposredna plačila iz tega naslova se zagotovijo iz proračuna RS s proračunske postavke Neposredna plačila v kmetijstvu – EKO 0. Sredstva se izplačujejo od 16. oktobra tekočega leta do 31. marca prihodnjega leta, praviloma se izplačujejo v enem delu lahko pa se izplača del v enem del v drugem letu (Uredba o ureditvi trga z žiti, Uradni list RS št. 27/2003, 14.03.2003).

Poleg neposrednih plačil za poljščine in goveje meso so dokaj pogosto uporabljen ukrep tudi izravnalna plačila na hektar za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo (EKO 1). Namen ukrepa je izravnava stroškov pridelave zaradi težjih pridelovalnih razmer, s ciljem ustvarjenja pogojev za kmetovanje in zagotavljanja primerne obdelanosti kmetijskih zemljišč na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo. Do plačil so upravičeni lastniki, katerih zemljišča se nahajajo v hribovitih in gorskih območjih, drugih območjih z omejenimi

možnostmi za kmetovanje ter območjih s posebnimi naravnimi omejitvami. Najmanjša površina za katero je moč pridobiti sredstva znaša 1 ha, prav tako pa mora gospodar obljubiti, da bo po prejemu sredstev še pet let obdeloval zemljo za katero je prejel plačilo. V letu 2003 znaša višina izravnalnih plačil na hektar:

- gorsko višinska 19.000 SIT/ha,
- strma 18.500 SIT/ha,
- gričevnato hribovita 13.500 SIT/ha,
- kraška 15.500 SIT/ha,
- druga 12.500 SIT/ha.

V ta namen je v letu 2003 iz proračuna zagotovljenih 4.862.500.000 SIT, če pa je zahtev za ta ukrep več se temu primerno zmanjša višina izravnalnih plačil na hektar (Uredba o uvedbi izravnalnih plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (EKO 1) v letu 2003, Uradni list RS št. 27/2003, 14.03.2003).

V okviru SKOP kmetijska politika uporablja ukrep neposrednih plačil (EKO 2 in EKO 3) za zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje, ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine ter za varovanje zavarovanih območij. S pomočjo tega programa je možno pridobiti sredstva za različne dejavnosti¹⁴, najbolj zanimiva pa so neposredna plačila za ekološko kmetovanje, kjer je bilo možno v letu 2003 pridobiti okoli 100.000 SIT/ha za različne oblike ekološkega kmetovanja. Za neposredna plačila SKOP je leta 2003 v proračunu RS določeno do 2.218.781.000 SIT, za promocijo in izobraževanje pa 40.000.000 SIT (Uredba o neposrednih plačilih za ukrepe Slovenskega kmetijsko okoljskega programa v letih 2002 – 2003 (EKO 2, EKO 3), Uradni list RS št. 27/2003, 14.03.2003).

3.8 Ekonomski položaj kmetijstva

Ocena ekonomskega položaja kmetijstva je pripravljena na podlagi modelnih izračunov Kmetijskega inštituta Slovenije. Ocena dohodka na agregatni ravni predstavlja ponderirano vrednost ocen dohodka pri posameznih kmetijskih pridelkih, kot ponder pa je uporabljen obseg finalne kmetijske pridelave. Pri posameznem pridelku je na strani prihodkov upoštevana odkupna cena po podatkih statistike (za rastlinske pridelke v času največjega odkupa, za živalske pridelke v povprečju celega leta), povečana za vrednost proračunskih dohodkovnih plačil (preračunano na enoto finalne pridelave). Na stroškovni strani pa so pri posameznem pridelku upoštevani stroški, ocenjeni na podlagi modelnih izračunov. Ker obseg proizvodnje ter cenovno-stroškovna razmerja med leti nihajo, je različen tudi agregatni dohodek v kmetijstvu. Kljub nihanjem med leti, je do leta 1997 opazen rahel trend rasti dohodkov v kmetijstvu, po tem letu pa trend padanja. Glavna razloga za tak trend sta, da se je

¹⁴ Vsega skupaj je predvideno 15 različnih programov za katere je moč pridobiti neposredna plačila npr. odpravljanje zaraščanja, ozelenitev njivskih površin, integrirano sadjarstvo, planinska paša, ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih...

v letu 1997 ustavila rast obsega proizvodnje ter da so se cenovno-stroškovna razmerja začela hitro slabšati. V letu 1998 je tako faktorski dohodek¹⁵ realno padel za 5%, v letu kasneje pa še za nadaljnjih 9%. Trend realnega zniževanja cen kmetijskih pridelkov se je nadaljeval tudi v letu 2000, vendar je zaradi pomembno večjih proračunskih dohodkovnih podpor v obliki subvencij na proizvodno (izravnalna plačila, državna pomoč za sanacijo posledic suše), faktorski dohodek v tem letu realno porasel za 2% v primerjavi z letom 1999. Po izjemno ugodnem letu za kmetijstvo (2000) je sledilo leto 2001, ki je zopet prineslo velik padec faktorskega dohodka. Faktorski dohodek se je realno znižal za 12 %, kar je predvsem posledica precejšnjega padca obsega proizvodnje zaradi neugodnih vremenskih razmer. Poleg tega so se poslabšala cenovno-stroškovna razmerja (hitrejša rast cen vmesne porabe), kljub temu da so se cene kmetijskih pridelkov začasno povečale. Še večji realni padec dohodkov je preprečil vnovičen velik porast proračunskih dohodkovnih podpor. Proračunske dohodkovne podpore so realno porasle tudi v letu 2002, kar je skupaj s pomembno večjim obsegom proizvodnje ob podobnih cenovno-stroškovnih razmerjih kot v letu 2001, prispevalo k visoki realni rasti dohodkov v kmetijstvu v letu 2002. Izračuni kažejo, da se je faktorski dohodek v letu 2002 povečal nominalno za več kot 30 odstotkov, realno pa za 20 odstotkov glede na leto 2001 ter da je dohodek nekaj višji kot v letu 2000. Vendar pa je ta rezultat nekoliko prirejen, kajti če bi država izplačala obljubljeni pomoč za sanacijo suše in drugih ujm v letu 2001 in ne v letu 2002, bi bil rezultat malce drugačen. V tem primeru faktorski dohodek v letu 2001 ne bi padel za 12 % ampak le za 6, v letu 2002 pa ne bi porasel za 22 ampak za 8 odstotkov (Rednak et al., 2003, str. 24).

Z namenom prikaza dejanskega stanja v kmetijstvu sem obiskal tudi kmetijo g. Dolenca, ki je eden večjih pridelovalcev mleka na Gorenjskem in največja kmetija v radovljiški občini. Na svojem 60 hektarjev velikem posestvu (večina je pašnikov na okoli 10 hektarjih pa ima posejane krmne rastline) ima okoli 70 krav molznic, poleg tega pa ima še okoli 60 glav mladega goveda (plemenske telice). Na leto odda okoli 650.000 litrov mleka (zaenkrat samo v Ljubljanske mlekarne, po vstopu v EU pa si želi prodaje tudi v tujini) in je s povprečjem 11.000 litrov mleka letno na kravo eden uspešnejših pridelovalcev v Sloveniji in tudi Evropi. Ob vprašanju glede višine pomoči države je odgovoril, da so le-te prenizke, saj letno prejme od 200 do 300 tisoč tolarjev (neposredna plačila na hektar ter neposredna plačila na glavo živali) ter da se pomoči niso bistveno povečale v zadnjih letih. Poudaril je še na zapletene postopke izpolnjevanja vlog, dolge postopke odobravanja vlog, ostro kaznovanje napak (tudi minimalnih) ter na počasno izplačevanje subvencij (do začetka januarja še ni prejel niti tolarja za vlogo v letu 2003, ki jo je oddal aprila). Glede prihodnosti v EU pravi, da je dokaj skeptičen glede slovenskega kmetijstva, saj misli, da še ni dovolj pripravljeno za preživetje na skupnem trgu (strukturni zaostanki). Prav tako pravi, da se bo potrebno potruditi, da bomo pripravili dovolj kvalitetnih projektov, da bi prišli do denarja, ki nam ga EU ponuja.

¹⁵ Faktorski dohodek je seštevek neto dodane vrednosti, neposrednih proračunskih podpor na proizvod ter subvencij na proizvodnjo. Predstavlja razpoložljiv dohodek kmetijskih proizvajalcev za osebno potrošnjo, za zagotavljanje socialne varnosti, za davke, za lastne investicije in varčevanje. (Rednak, 2003, str. 26)

4. PRIBLIŽEVANJE SKUPNI KMETIJSKI POLITIKI EU

4.1 Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP)

Za nemoteno delovanje in vključitev v SKP potrebujejo vse države članice posebno agencijo s katero se EU potem dogovarja o dodeljevanju pomoči. Tudi v Sloveniji smo morali ustanoviti tako agencijo in tako je Vlada 7.1.1999 sprejela odlok o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja kot organa v sestavi ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ustanovljena je bila z namenom prilagajanja SKP na področju izvajanja tržnih redov, zunanje trgovinske politike, intervencij na trgu, sistema plačil in strukturnih ukrepov ter izvedbo programa predpristopne pomoči SAPARD. Glavna dejavnost Agencije je izvajanje ukrepov in nalog na področju kmetijstva, živilstva in ribištva, skladno s skupno kmetijsko in ribiško politiko EU ter drugih nalog za izvajanje reforme kmetijske politike. V njenem okviru se izvajajo naloge odobritve, izvršitve in računovodstva plačil finančnih pomoči, ki se uporabljajo v Sloveniji. ARSKTRP je tudi oblikovala IAKS sistem (integralni administrativni in kontrolni sistem) s katerim se lažje razdeljujejo finančne pomoči. Organizacijsko je Agencija razdeljena v štiri sektorje in tri službe: Sektor za kmetijske trge, Sektor za razvoj podeželja, Sektor za finance, Sektor za notranjo revizijo, Služba za notranji nadzor, Služba za splošne zadeve, Služba za informacijsko upravljanje in tehnologijo. Najpomembnejša sta Sektor za kmetijske trge, ki je pristojen za izvajanje tržno-cenovnih mehanizmov ter Sektor za razvoj podeželja, ki se ukvarja s strukturno naravo kmetijske politike.

Zelo zapleten je proces akreditacije Agencije s strani EU, kar je pogoj za črpanje sredstev. Agencija mora zagotoviti evropsko primerljivo izvrševanje ukrepov, pri čemer je potrebno poudariti zlasti finančni nadzor, to je proračunski in inšpekcijski nadzor pred izplačili posameznih vlog, ki naj bi zagotavljal primerno porabo sredstev. Akreditacijski kriteriji Evropske komisije so naslednji: pisni postopki, ločitev nalog, pregledi pred izvršitvijo izplačil pomoči, izvedbe postopka, zagotovitev javnosti in preglednosti, postopki za prevzem obveznosti oziroma izvrševanje plačil, računovodski postopki, varnost računalniškega sistema in varovanje podatkov ter notranja revizija.

Agencija je že začela izdajati odločbe za subvencije kmetijstvu v letu 2003, prva izplačila neposrednih plačil pa so bila nakazana konec oktobra 2003. Tako so letos začeli dober mesec prej kot ponavadi izplačevati subvencije kmetovalcem. Na kmetijskem ministrstvu pa se tudi pripravljajo na začetek izplačevanja akontacij za odpravo naravnih nesreč v letu 2003. Predvideno je bilo, da bodo prve akontacije izplačane konec novembra, za odpravo škode je namenjeno 4 milijarde tolarjev, kar naj bi pokrilo 30 odstotkov ugotovljene škode (Bukovčeva poskrbela za denar, But za pujse, 2003).

4.2 SAPARD

Sapard je poseben predpristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja. Njegov glavni namen je prispevati k uveljavljanju pravnega reda EU na področju skupne kmetijske politike in drugih pripadajočih politik in podpreti izvajanje ukrepov za razvoj podeželja. Preden je Slovenija lahko začela dobivati sredstva iz programa Sapard je morala izpolniti tri pogoje. Sprejela je načrt razvoja podeželja 2000-2006, ki ga je odobrila Evropska komisija, podpisala je večletni sporazum o financiranju (MFA) predpristopnega programa za kmetijstvo in razvoj podeželja (5.3.2001), poleg tega pa je ARSKTRP dobila pooblastilo za vodenje programa v Sloveniji (Sapard in Slovenija, 2003).

Sloveniji je za obdobje 2000-2006 namenjenih 45,1 milijona evrov, oziroma 6,4 milijona letne pomoči, kar predstavlja le 1 odstotek pomoči, ki ga EU iz programa Sapard namenja kandidatkam za vstop. Tako majhen delež je Slovenija dobila na podlagi ključa, ki za razdelitev upošteva pomen kmetijskega sektorja in splošno razvitost države (delež kmečkega prebivalstva, kmetijskih površin, BDP na prebivalca ter posebnih ozemeljskih okoliščin). Slovenija je glede na specifične razmere v kmetijstvu, na podeželju in v živilskopredelovalni industriji ter glede na omejena sredstva v okviru programa določila tri prednostne naloge: izboljšanje konkurenčnosti kmetij, izboljšanje konkurenčnosti predelave agroživilskih proizvodov in trženja, podpora ukrepom za celostni razvoj podeželja. Pomoč prejemajo predvsem projekti, ki po vsebini sodijo v enega od naslednjih ukrepov: naložbe v kmetijska gospodarstva, naložbe v živilskopredelovalno industrijo (mlečna, mesna in ribiška), gospodarska raznovrstnost na kmetijah (turizem na kmetiji), razvoj in izboljšanje infrastrukture na podeželju (vodovod, ceste), tehnična pomoč (Sapard annual report – 2002, Commission of the European Communities).

Upravljanje programa Sapard je v neposredni pristojnosti ARSKTRP, ki je januarja 2002 izvedla prvi razpis za sredstva iz tega programa (trenutno je v uporabi četrti razpis). Poleg sredstev iz EU je za izvajanje programa potrebno pridobiti tudi sredstva iz domačega proračuna oziroma lastna sredstva upravičencev. Delež, ki ga EU prispeva je različen po ukrepih za katere se pomoč namenja, od 25% za naložbe v predelovalno industrijo do 75% za tehnično pomoč. Predvidena pomoč iz programa Sapard torej letno znaša 6.4 milijona evrov, skupaj z sofinanciranjem države oz. občine pa slabih 10 milijonov evrov. Pomoč iz programa Sapard bomo koristili le do vstopa v Evropsko unijo (maj 2004), kasneje pa do teh sredstev ne bomo upravičeni.¹⁶

ARSKTRP je avgusta 2003 s spremembami in dopolnitvami tretjega razpisa za dodelitev nepovratnih sredstev iz programa Sapard skupni znesek povečala iz 1,96 na 4,05 milijarde tolarjev. Po podatkih, ki jih je predstavila direktorica ARSKTRP Sonja Bukovec, velja tudi za

¹⁶ Kljub temu se bodo programi izvajali do konca (ponavadi gre za večletne programe) in tako lahko pričakujemo izplačevanja iz naslova Sapard pomoči tudi v letu 2005 (ARSKTRP, gradivo za novinarje).

tretji razpis programa Sapard veliko zanimanje. Za ukrep naložb v kmetijska gospodarstva so prejeli 341 vlog (po prvem in drugem razpisu jih je bilo le 24, od tega so jih 15 odobrili), kar 90 odstotkov pa so jih po administrativnem pregledu poslali v dopolnitev. To le kaže na to, da je program Sapard dobra šola za kasnejše programe kmetijske politike, saj je ponavadi le 40 odstotkov vlog, ki izpolnjujejo vse pogoje iz razpisa. V dosedanjih razpisih Sapard so porabili skupno 8.5 milijarde tolarjev, v četrtem razpisu (konec novembra) pa naj bi bila poleg novega zneska na voljo še neporabljen sredstva iz tretjega razpisa (Veliko pomanjkljivih vlog, 2003).

4.3 Proces pogajanj

Pogajanja Slovenije za pristop k EU na področju kmetijstva so bila najdaljša in najobsežnejša od vseh pogajanj na 31 pogajalskih področjih z EU. Trajala so dobra štiri leta od junija 1998 do decembra 2002. Začela so se s pregledom usklajenosti slovenskega pravnega reda z evropskim (screening), decembra 1999 pa je Slovenija oddala svoje pogajalsko izhodišče. EU se je na to odzvala s t.i. Skupnimi stališči EU glede kmetijstva, kjer je predstavila svoje poglede. Nato se je zvrstila vrsta sestankov (okoli 60) na katerih je skozi celotni proces sodelovalo okrog 150 ljudi, od katerih je bilo približno 30 stalnih. Za ta pogajanja je vladalo največje zanimanje tako javnosti kot nevladnih organizacij.

Slovenija je pri pogajanjih na področju kmetijstva izhajala iz zahteve po enakopravnem in nediskriminatornem obravnavanju pri prevzemu pravnega reda, tako na strani pravic kot dolžnosti. Svoja pogajanja je temeljila na zahtevi, da se položaj slovenskega kmetijstva po vstopu ne sme poslabšati (Popovič, 2003).

Opravljen pogajanja lahko razdelimo na tri vsebinska poglavja:

- Implementacija pravnega reda, ki se nanaša na sprejem zavez glede korakov prilagajanja pravnemu redu EU v času do pričakovanega vstopa in njihova implementacija;
- zahteve po odmiku od pravnega reda EU, ki jih delimo na začasne (prehodna obdobja) in trajne izjeme;
- finančni del, v katerega spadajo vprašanja glede višine in načina plačevanja neposrednih plačil, višine proizvodnih kvot in referenčnih količin ter višine sredstev za razvoj podeželja.

Najobsežnejši sklop pogajanj je predstavljala implementacija pravnega reda. V okviru zakonodajnega prilagajanja je Slovenija sprejela Zakon o kmetijstvu s katerim je prilagodila zakonodajo EU. Prav tako je sprejela zakone s fitosanitarnega in veterinarskega področja ter vzpostavila in usposobila potrebne institucije, ki jih zahteva EU.

Pri odmikih od pravnega reda Slovenija ni zahtevala veliko sprememb, saj je evropska politika na tem področju dokaj stroga in tudi ne bi dopustila veliko odmikov. Kljub temu so uspeli doseči nekaj odmikov na področju fitosanitarnih in veterinarskih predpisov (Priloga1) med katerimi je najpomembnejši prepoved trgovanja s čebelami ter glede objektov za rejo kokoši nesnic. Tudi na področju Skupne kmetijske politike je prišlo do nekaterih odmikov npr. trajna izjema od pravnega reda za vino Cviček (dovoljenje o mešanju belih in rdečih vin), ter prehodna obdobja za razdelitev mlečnih kvot, premij za krave dojlje ter še nekaj podrobnosti (Priloga2). Prav tako je Slovenija dosegla spremembo glede vinorodnih območij in uvrstila Posavje in Podravje v cono B, Primorska pa je kljub pregovarjanju ostala v coni C II. To je pomembno predvsem zato, ker je od vinorodne cone odvisno katere enološke postopke in sredstva smejo vinogradniki uporabljati. Tako smejo vinogradniki v coni C, ki je klimatsko ugodnejša uporabljati manj obogatitev vina kot v conah A in B (Slovenija in EU, 2003, str. 50).

Kljub vsemu pa je najpomembnejši del pogajanj bil finančni del, v katerem so se dogovorili o neposrednih plačilih, proizvodnih kvotah ter sredstvih za razvoj podeželja. Finančni del pogajanj se je dejansko začel januarja 2002, ko je Evropska komisija predstavila dokument o finančnih vidikih vključevanja kandidatke v EU. Evropska unija v svojem proračunu 2000-2006 (Agenda 2000) širitvi na področju kmetijstva ni namenila sredstev, ki bi kandidatkam omogočila enakopravno vključitev v SKP. Poleg tega je bila začetna ponudba izrazito horizontalno naravnana in za Slovenijo in naše specifično kmetijstvo ni bila primerna (Popovič, 2003).

Na področju neposrednih plačil je Komisija za države kandidatke predlagala postopno, desetletno uvajanje neposrednih plačil. Glavni razlogi zakaj Komisija ni hotela uveljaviti enakih neposrednih plačil kot jih imajo sedanje članice so (Erjavec, et al., 2002):

- Pomanjkanje sredstev, ki na berlinskem vrhu (1999) niso bila načrtovana in sprejeta,
- Nižje cenovne ravni in dvig dohodka po vstopu; cene so v državah kandidatkah na nižji ravni kot v EU in po pristopu bodo dohodki kmetov porasli že zaradi povišanja cen,
- Oviranje strukturnih sprememb; celoten znesek neposrednih plačil bi preprečil potrebne strukturne spremembe, dohodkovni položaj kmetov bi se pretirano izboljšal v primerjavi z drugimi sloji na podeželju in zato so primernejše podpore politiki za razvoj podeželja.

Prvo leto naj bi kandidatke dobile 25% neposrednih plačil, ki jih dobivajo države članice. Ta delež naj bi se postopoma dvigoval tako, da bi države kandidatke leta 2013 dosegle enako raven neposrednih plačil kot jih ima EU-15. Za vse kandidatke, še posebej pa za Slovenijo, je taka rešitev neugodna. Za Slovenijo, ki ima že pred pristopom primerljivo raven cen kmetijskih pridelkov in izkušnje z uvajanjem neposrednih plačil, bi taka rešitev pomenila pomembno zmanjšanje dohodka kmetijskega sektorja. S tem bi bilo kršeno načelo o tem, da se ekonomski položaj s vstopom ne bo poslabšal.

Slovenija je v procesu pogajanj zaradi specifičnosti svojega kmetijstva uspela uveljaviti načelo doplačevanja neposrednih plačil (t.i. top-up) iz nacionalnega proračuna. Z uspešnimi pogajaji je Slovenija uspela doseči končni dogovor, ki ji omogoča daleč najvišjo raven doplačevanja neposrednih plačil iz lastnega proračuna med vsemi kandidatki, in sicer lahko že v letu 2004 doplačuje neposredna plačila do ravni 85% (dosežena raven v letu 2003 + 10%), v letu 2005 do 90%, v letu 2006 do ravni 95% in v letu 2007 do 100% ravni kot jih dobivajo proizvajalci v državah članicah. Slovenija je v letu 2003 že sprejela uredbe o skupnih tržnih ureditvah, ki določajo ukrepe neposrednih podpor skladne s SKP, v višini 75% plačil kot veljajo v EU, tako da načrt 100 odstotne ravni v letu 2007 zaenkrat velja (Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, 2003, str. 36). Brez možnosti doplačevanja iz nacionalnega proračuna bi bil dohodek kmetijstva po vstopu bistveno nižji. Slovenija je tako edina kandidatka, ki bo že leta 2007, torej ob začetku nove finančne perspektive, imela enako raven neposrednih plačil kot EU-15. Pomembno je tudi, da bo enakopravni položaj dosežen v letu, ko se bo oblikoval nov finančni načrt za naslednje obdobje in bo Slovenija že vključena v ta sistem. Ta dogovor predstavlja velik uspeh pogajalcev, vendar hkrati pomeni tudi veliko obremenitev za nacionalni proračun (Popovič, 2003).

Evropska komisija je predlagala tudi t.i. poenostavljeno shemo plačil, s katero bi nadomestili sistem neposrednih plačil. Po tej shemi bi bila neposredna plačila izplačana v obliki enotnega plačila na hektar kmetijske zemlje. Ta oblika plačil bi bila manj administrativno zahtevna, kmetijska politika bi lahko bila bolj učinkovita pa tudi višina pridobljenih sredstev bi bila lahko višja. Slovenija se za to možnost ni odločila predvsem zaradi odprtega vprašanja o možnosti doplačevanja po tej shemi. Po tej shemi Evropska komisija ni predvidevala možnost doplačevanja (top-up) iz domačega proračuna, kar bi v primeru Slovenije zelo poslabšalo položaj kmetijstva pa vstopu v EU (Erjavec et al., 2003, str. 92).

V pogajanjih je bilo vprašanje kvot in referenčnih količin izjemno pomembno. Preden prikažem proces pogajanj na tem področju bom predstavil razliko med obema ukrepoma omejevanja ponudbe. Kvota pomeni natančno določitev obsega pridelave, ki ne sme biti presežen in je določen za posamezno državo članico in za vsakega rejca ali pridelovalca posebej. Pridelovalci, ki presežejo kvoto morajo plačati posebno dajatev, torej lahko rečemo, da mehanizem kvot onemogoča rast proizvodnje v praksi. Referenčne količine pa določajo obseg pridelave ali prireje, ki je podprt z neposrednimi plačili oz. premijami. Referenčne količine ne omejujejo obsega proizvodnje, saj tu ni dajatev v primeru prekoračitve, pač pa določajo obseg proizvodnje, ki je subvencioniran in s tem v veliki meri določa rentabilnost proizvodnje (Slovenija in EU, 2003, str. 44).

Slovenija je izhodiščne pogajalske zahteve glede kvot in referenčnih količin postavila na raven, ki je precej višja od trenutne proizvodnje in je upoštevala potrebe prestrukturiranja dejavnosti, trend naraščanja proizvodnje in njen nadaljnji razvoj. EU je v pogajanjih trdno vztrajala, da se kvote in referenčne količine dodelijo na podlagi statističnih ali drugih

verodostojnih podatkov o kmetijski proizvodnji v določenih letih. Prva pozicija Evropske komisije je bila izredno neugodna za nas, pod ravniyo trenutne proizvodnje zaradi oddaljenega referenčnega obdobja (1995-1999), poenostavljenih izračunov in napak. Posebej velika odstopanja so bila pri mleku, drobnici, kravah dojljah ter sladkorju. Z vztrajnim delom pogajalcev (zbiranje in posredovanje podatkov, izdelava študij in izračunov za utemeljitev zahtev) pa jim je uspelo pomembno izboljšati prvotni predlog. Dosežene kvote in referenčne količine niso pri nobenem proizvodu nižje od trenutne proizvodnje, dajejo pa tudi nekaj možnosti za prestrukturiranje. Sprejet je bil tudi dogovor o enoletnem odlogu za razdelitev kvot in referenčnih količin po vstopu v EU, prav tako pa v prvem letu ne bo dajatev za prekoračitev kvot. Na področju sladkorja dogovorjena kvota presega doseženo raven proizvodnje v zadnjih letih in je na ravni zmogljivosti tovarne v Ormožu. Na področju mleka skupna referenčna količina presega trenutno proizvodnjo in bo še dodatno povečana v letu 2006 za določeno rezervo EU. Zaradi prestrukturiranja od neposredne prodaje k prodaji v mlekarne in možnosti zamenjave med obema referenčnima količinama pa obstajajo celo določene rezerve, ki omogočajo mirnejše čakanje na razprave o prihodnosti te politike. Na področju premij za krave dojlje dogovorjeno število pravic do premij temelji na podatku o vloženi premijah v letu 2002. Slovenija je na tem področju dosegla največji napredek, eden najvišjih deležev krav dojlj v Evropi nasploh, ki omogoča prestrukturiranje govedoreje. Prav tako je ugodno odobreno število premij za drobnico. Na področju poljščin je nacionalna bazna površina na ravni trenutne proizvodnje, povprečni pridelek, ki vpliva na višino plačila, pa je najvišji med državami kandidatkami. Podroben prikaz izhodiščnih in v pogajanjih doseženih kvot je prikazan v Prilogi 3 (Popovič, 2003).

Področje razvoja podeželja je Slovenija že od začetka pogajanj izpostavljala kot zelo pomembno za uresničevanje svojih razvojnih ciljev v kmetijstvu in multifunkcionalne vloge, ki jo ima slovensko kmetijstvo. Slovenija si je obetala izdatna sredstva iz EU za razvoj podeželja za obdobje 2004-2006. Pričakovanja so bila velika, ker Slovenija sama že dalj časa uporablja politiko razvoja podeželja in namenja za to precej sredstev. Po prvotnem predlogu EU, ki je razdelil sredstva za razvoj podeželja (iz jamstvenega dela EKUJS) med kandidatke na podlagi posebnega ključa (velikost kmetijskega sektorja in splošne razvitosti) bi Sloveniji pripadlo 2.1 % sredstev t.j približno 100 mio evrov za obdobje treh let. Slovenija je vložila velike pogajalske napore za čim večji delež iz 5% nerazdeljene rezerve. Pripravila je osnutek Programa razvoja podeželja 2004-2006 in ga predstavila Evropski komisiji. V dokončnem dogovoru je uspela pridobiti dodatnih 150 mio evrov iz rezerve, tako da si lahko v tem obdobju ob sofinanciranju iz domačega proračuna obetamo 330 mio evrov namenjenih razvoju podeželja (Popovič, 2003).

Kot predpogoj za uspešno koriščenje teh sredstev je potrebno zagotoviti lastna sredstva za soudeležbo, usposobiti je treba ustanove za izvajanje, pripraviti ustrezne programe ter tudi upravičence, da bodo znali pridobiti sredstva. Dogovorjeno v pogajanjih poleg tega skriva tudi precej pasti in nevarnosti. Slovenija večino teh sredstev ne bo mogla nameniti za reševanje razvojnih strukturnih problemov. Dogovorjena sredstva se nanašajo zgolj na

izvajanje t.i. »spremljevalnih ukrepov SKP«, namenjena v pretežni meri za izplačila podpor kmetijskim gospodarstvom na območjih s težjimi razmerami ter za različne oblike podpor za okolju prijaznejše pridelovanje. Poleg tega bodo izdatno financirani tudi »prehodni ukrepi«, kot so podpore za prilagoditev kmetijske proizvodnje EU standardom, podpore za poloskrbne kmetije ter podpore za vzpostavitev tržnih organizacij proizvajalcev. Klasični kmetijski strukturni ukrepi, kot so investicijske podpore in razne oblike agrarnih operacij bodo prisotne le v omejenem obsegu, saj je za te namene predvidenih le 25 milijonov evrov za obdobje 2004-2006. Zaradi pomanjkanja sredstev za klasične strukturne ukrepe bo potrebno z obljubljenim denarjem ravnati skrajno preudarno in ga namenjati tudi za preusmeritev v druge dejavnosti (turizem) (Erjavec, et al., 2003 str. 102).

4.4 Posledice pridružitve SKP za slovensko kmetijstvo

S prevzemom SKP bo na državni ravni ostal le manjši del pristojnosti za vodenje kmetijske politike. Tržno-cenovna politika bo v celoti v pristojnosti skupnih organov EU. Članicam bo tako prepuščeno samo odločanje, financiranje in izvajanje posrednih oblik podpore kmetijstvu (splošne storitve za kmetijstvo, socialna in davčna politika itd.). Slovenska kmetijska politika bo torej izgubila velik del pristojnosti, slovenski kmetje pa bodo pridobili enotno in bolj dodelano kmetijsko politiko, na oblikovanje katere pa bodo imeli še manj vpliva kot do sedaj.

V preteklosti je bilo opravljenih veliko študij o učinkih vključitve v skupno kmetijsko politiko. Te vplive so proučevali z modelom APAS-PAM (Agricultural Policy Analysis Simulator in Policy Analysis Matrix), ki prikazuje cenovne, tržne, dohodkovne ter konkurenčne učinke različnih scenarijev kmetijske politike. Avtorji teh analiz so pri tem opozarjali, da je napovedovanje izredno težko, ker je SKP Evropske unije v spreminjanju in Slovenija na tem področju cilja v "premično tarčo". Ker pa so vse te študije bile opravljene pred končanjem pogajalskega procesa na področju kmetijstva, nobena od teh študij ne prikazuje dejanskih posledic vstopa v EU. Prav od višine neposrednih plačil ter kvot oz. referenčnih količin je odvisno kakšen bo vpliv sprejetja SKP. Na podlagi opravljenih študij, si bom izbral tisto, kjer je višina neposrednih plačil in kvot najbolj podobna tistim doseženim v pogajanjih. S pomočjo te študije bom opisal kakšni naj bi bili učinki vstopa Slovenije v skupno kmetijsko politiko.

Prvi učinek vstopa v Evropsko unijo bo padec cen pri večini kmetijskih proizvodih. To bo predvsem posledica soočenja z ostrimi konkurenčnimi razmerami na enotnem trgu in povečane ponudbe. Zmanjšanje cen je težko napovedati, saj so cene odvisne od več dejavnikov npr. slaba letina, bolezen (BSE). Po sedanjih podatkih bodo najbolj padle cene krušnih žit, jajc, mleka ter mesa drobnice, prašičev in piščancev.

Posebne spremembe obsega pridelave tudi po vstopu v EU ni pričakovati, povečale naj bi se le pri tistih proizvodih, ki imajo večje deleže neposrednih plačil in s tem bolj ugoden

dohodkovni položaj. Pričakovati je predvsem povečanje prireje govejega mesa, oljčnega olja ter sladkorne pese.

Sprememba dohodkovnega položaja je rezultat spremembe odkupnih cen in učinka vseh proračunskih ukrepov kmetijske politike. Če gledamo kmetijstvo kot celoto je pričakovati že v letu 2003 padec dohodkov glede na leto 2002. Rezultati kažejo, da bo dohodek v tem letu realno na podobni ravni kot leta 2000. Tudi v letu 2004 lahko pričakujemo primerljiv dohodek, saj se bodo cene zaradi vstopa v EU še zmanjšale, povečale pa se bodo proračunske podpore. Povečevanje dohodka lahko pričakujemo šele leta 2005 in 2006, ko se bo umirilo padanje cen, pomembno pa se bodo povečala izravnalna plačila v okviru razvoja podeželja. Trenutne ocene kažejo, da bo agregatni dohodek kmetijstva v letu 2006 realno za okoli 15 % višji kot v letu 2000 oziroma za okoli 5 % višji kot v letu 2002. Ob tem velja poudariti, kako se bo z leti spremenila sestava faktorskega dohodka v kmetijstvu, saj so subvencije v letu 1999 znašale le 15 %, v letu 2006 pa bodo zajemale več kot polovico faktorskega dohodka (Rednak, 2003, str. 28). Po proizvodih je največji porast dohodka pričakovati pri prireji govejega mesa, predvsem zaradi hitre rasti proračunskih sredstev. Tak dober položaj pa bi se lahko hitro poslabšal, če bi se količina govejega mesa preveč povečala. Tudi pri mleku naj bi bili rezultati boljši, kot so predvidevale dosedanje analize, predvsem po letu 2005 zaradi porasta sredstev iz programa razvoja podeželja in uvedbe cenovnih podpor. Poseben problem bo kot kaže pšenica. Ocene kažejo na občuten padec dohodka že v letu 2003, ki bo ostal nizek vse do leta 2006. Poleg zmanjšanja cene je problematično še občutno realno zmanjšanje neposrednih plačil za pšenico (Rednak et al., 2003, str. 33).

Glede proračuna lahko pričakujemo, da se bodo izdatki za kmetijstvo v naslednjih letih še povečevali, predvsem na račun višjih subvencij na proizvod oz. proizvodnjo. Izdatki za kmetijstvo se bodo povečali tudi kot rezultat ugodno zaključenih pogajanj na področju kmetijstva, kjer imamo na voljo več finančnih pomoči kot jih je predvideval prvotni predlog Evropske komisije. Skupen položaj Slovenije v odnosu do EU kaže, da bo Slovenija do konca te finančne perspektive (2006) neto prejemnica sredstev. Za leto 2004 je tako predvideno, da bomo v evropsko blagajno vplačali 192.6 milijona evrov, dobili pa naj bi 266.2 milijona evrov, torej bi imeli neto priliv v višini 73.7 milijona evrov.¹⁷ Tudi za naslednji dve leti se za Slovenijo predvideva, da bo neto prejemnica sredstev, vendar v manjšem obsegu kot leta 2004 (podatki v Prilogi 4). Problem je tudi v tem, da je večina plačil v evropski proračun določena in neizogibna, na strani izplačil pa je negotova tako količina kot tudi dinamika izplačevanja. (Voje, Kirbiš, 2003). Zato je treba pripraviti čimveč primernih projektov, ki jih morajo odobriti bruseljski birokrati, in šele v tem primeru prejmemo finančna sredstva. Z zbiranjem projektov za (so)financiranje iz strukturnih in kohezijskih skladov so nove članice začele že 1. januarja 2004 (Za članarino skoraj 200 milijonov evrov, 2003).

¹⁷ Vplačila v evropski proračun so sestavljena iz sredstev iz vira DDV, sredstva iz vira BNP, tradicionalni lastni viri (carine) ter popravke v korist VB, izplačila iz evropskega proračuna pa so iz naslova predpristopnih pomoči (Phare, Ispa, Sapard), kmetijske politike, strukturne in kohezijske politike, notranje politike (schengenska meja) ter pavšalnih plačil. (Voje, Kirbiš, 2003)

Proračunske podpore slovenskemu kmetijstvu so bile primerljive že leta 2001, ko smo imeli približno take podpore kot Portugalska (1.500 evrov na kmetijsko gospodarstvo). Po pristopu se bodo proračunska sredstva več kot podvojila in preseгла povprečno raven EU, saj pričakujemo v letu 2006 okoli 3000 evrov na kmetijsko gospodarstvo. Tolikšno povečanje sredstev je možno le ob dobri izvedbi programa razvoja podeželja. Toda tudi ti večji proračunski prilivi ne bodo bistveno povečali konkurenčnosti slovenskega kmetijstva, ki je predvsem zaradi svoje majhnosti in nerazvitosti daleč za evropskim. Pričakujemo lahko, da se po vstopu agregatni položaj kmetijstva ne bo poslabšal, morda se bo celo izboljšal, če le ne bo večjih težav z neposrednimi plačili in koriščenjem sredstev za razvoj podeželja. Proračunski prilivi bodo pokrili izpad dohodka zaradi napovedanega padca cen, na agregatni ravni pa bodo prispevali približno polovico k ustvarjenemu dohodku iz kmetijstva. Po dosedanjih analizah lahko pričakujemo izrazito izboljšanje v dejavnostih, ki so bile doslej v slabšem položaju (goveje meso, krmno žito, sladkorna pesa) ter poslabšanje v dejavnostih, izpostavljenih večjim proračunskim pritiskom oziroma brez neposrednih podpor (prašičereja, perutninarstvo). Največje težave pa bodo nastopile v proizvodnih verigah, ki so bile doslej najbolj zaščitene in izolirane tržnih pritiskov (mlekarstvo in vinarstvo). Pristop k EU bo navkljub prilagajanju slovenske kmetijske politike precej spremenil dohodkovno zanimivost posameznih dejavnosti kmetijstva (Erjavec et al., 2003, str. 104).

Tudi Evropska komisija v svojem poročilu o pregledu izvajanja pogajalskih zavez ugotavlja, da je Slovenija na splošno spoštuje zaveze in zahteve, ki so bile dogovorjene v pogajanjih. Komisija tudi predvideva, da bo Slovenija dobro pripravljena za izvajanje skupne kmetijske politike, saj je ARSKTRP dobro organizirana, prav tako je vzpostavljena baza podatkov IAKS. Opozarja, da so zaostanki zlasti na področju razdelitve mlečnih kvot, kjer je proces šele v začetni fazi ter pri prenosu zakonodaje na področju veterine (Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, 2003, str. 35).

5. SKLEP

SKP sodi med najpomembnejše skupne evropske politike, oblikovanje skupne politike pa sega v začetke povezovanja evropskih držav. Cilji in načela skupne kmetijske politike so oblikovali z Rimsko pogodbo iz leta 1957. Pomembnost ukrepov in mehanizmov, ki jih SKP uporablja se je skozi zgodovino spreminjala posebej ob večjih reformah, ki so se začele pojavljati v osemdesetih in devetdesetih zaradi vse večjih težav pri vodenju SKP. Izdatke povezane z vodenjem SKP vodi in ureja EKUJS, ki je del skupnega evropskega proračuna. Delež sredstev, ki jih EU namenja za kmetijstvo je približno 45% in tako predstavlja najvišji delež med vsemi politikami. Sredstva za kmetijstvo niso enakomerno razporejena med državami EU, največ ugodnosti pa so deležne manj razvite države, ki imajo dokaj velik delež kmetijstva npr. Grčija, Španija, Portugalska ter Irska.

Slovensko kmetijstvo se je v času Jugoslavije razvijalo pod posebnimi okoliščinami, ki jih je vseboval prejšnji sistem in posebnosti tega obdobja se kažejo še danes. Slovenija ima tudi dokaj neugodne naravne danosti za kmetijstvo, saj je velik del ozemlja manj primeren za kmetijstvo (predvsem hribovita in gorata območja), prav tako pa je velik del pokrit z gozdom. Povprečna slovenska kmetija zajema le četrtno povprečne evropske kmetije in čeprav se stanje v zadnjem desetletju izboljšuje so naše kmetije še vedno premajhne. Najpomembnejša kmetijska panoga je tudi zaradi neugodnih razmer (velik del primer le za travinje) živinoreja (govedoreja, prašičereja), pri poljedelstvu pa je najpomembnejše krompir, pšenica, krompir ter sladkorna pesa. Slovenija je neto uvoznik hrane, pokritost uvoza z izvozom je v letu 2001 dosegla 52%, najpomembnejši partnerji pa so države CEFTE, EU in bivše republike SFRJ.

Slovenija je začela z oblikovanjem svoje politike po osamosvojitvi, ko je leta 1993 postavila temelje s Strategijo razvoja slovenskega kmetijstva. Z reformo kmetijske politike v letu 1998 se je začela približevati evropski politiki in ukrepom, ki se za vodenje kmetijstva uporabljajo v Evropi. Reforma prenaša težišče ukrepov od tržno-cenovnih k neposrednim plačilom in daje večji poudarek strukturnim in okoljevarstvenim ukrepom ter ukrepom za razvoj podeželja. Proračunski izdatki, ki jih Slovenija namenja za kmetijstvo so se z leti povečevali, prav tako pa se je vse večji poudarek dajal ukrepom strukturne politike ter ukrepom razvoja podeželja. Dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva, ki je rezultat odkupnih cen, obsega proizvodnje, stroškov, ki so potrebni za pridelavo ter proračunskih podpor, ki jih država namenja za določen proizvod se je na agregatni ravni vse do leta 1997 povečeval. Po tem letu je opaziti trend zmanjševanja dohodka predvsem zaradi stagniranja obsega proizvodnje ter padanja cen. Trend je bil prekinjen v letu 2002, ko so se občutno povečale proračunske podpore.

Slovenija je že pred vstopom v EU deležna predpristopnih pomoči. Na področju kmetijstva sredstva prihajajo iz programa SAPARD. Za nemoteno pridobivanje sredstev iz evropskih skladov je Slovenija morala akreditirati agencijo, s katero se Evropska komisija dogovarja o razdeljevanju sredstev. Za ta namen je bila ustanovljena Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj. Preden je bila Slovenija upravičena do sredstev iz programa Sapard je morala sprejeti Načrt razvoja podeželja 2000-2006, podpisati večletni sporazum o financiranju ter ustanoviti ARSKTRP. Letno je bilo na podlagi posebnega ključa Sloveniji dodeljeno 6.4 milijone evrov iz programa, kar predstavlja le 1 odstotek vseh sredstev tega programa. Sredstva iz evropskega sklada ponavadi le sofinancirajo projekte, tako da mora Slovenija zagotoviti dodatna sredstva bodisi iz javnih bodisi iz privatnih virov. Delež evropskega sofinanciranja se giblje med 25 in 75 odstotki.

Pogajanja na področju kmetijstva so bila ena najdaljših in najobsežnejših, saj so trajala dobra štiri leta in se zaključila decembra 2002. Pogajanja so potekala v treh širših sklopih, in sicer implementacija pravnega reda, odmiki od pravnega reda (trajni in začasni) ter finančni del, kjer so se dogovarjali o dodelitvi neposrednih plačil, referenčnih količin ter kvot in višini sredstev za razvoj podeželja. Najzahtevnejša so bila pogajanja o finančnem delu, zlasti po zelo neugodni prvotni ponudbi Evropske komisije glede neposrednih plačil in kvot. Po

posredovanju slovenskih pogajalcev se je rezultat izboljšal tako, da imamo enega boljših dogovorov med kandidatkami. Glede neposrednih plačil je končni dogovor tak, da Slovenija tako kot vse kandidatke postopno prejema višji delež neposrednih plačil iz evropske blagajne (25, 30, 35, 40 odstotkov) ima pa možnost doplačevanja (top-up) iz domačega proračuna. Slovenija ima med kandidatkami najvišji dovoljeni obseg doplačevanja tako, da bodo slovenski kmetovalci že leta 2007 dobili enako višino neposrednih plačil kot kmetje v EU. Tudi na področju kvot je končni dogovor dokaj ugoden, saj so dogovorjene kvote višje od trenutne proizvodnje pri vseh proizvodih, ostaja pa še nekaj možnosti za prestrukturiranje. Slovenija je kot posebno pomembno področje za slovensko kmetijstvo izrazila razvoj podeželja ter si obetala izdatna sredstva iz evropske blagajne. Končni dogovor o 249,8 milijonih evrov za obdobje 2004-2006 za področje razvoja podeželja pomeni, da bo ob domačem financiranju skupen znesek za to področje 330 milijonov evrov. Vendar se v tem dogovoru skriva veliko pasti, kajti do denarja bomo upravičeni le, če bomo pripravili dovolj kvalitetnih projektov, prav tako pa je večina sredstev namenjena »spremljevalnim« ukrepom SKP, manjši delež pa za klasične razvojne projekte.

Z vstopom Slovenije v EU se bo tudi na področju kmetijstva marsikaj spremenilo. Velik del pristojnosti za vodenje politike bo v Bruslju, zagotovo se bodo znižale cene kmetijskih proizvodov, pa tudi dohodkovni položaj kmetijstva se bo spremenil. Rezultati so po panogah različni, najbolje jo bodo odnesli tiste panoge, kjer je velik del proračunskih pomoči oziroma so kvote postavljene visoko. Prav tako lahko pričakujemo, da se bodo proračunske pomoči kmetijstvu še povečevale, tudi na podlagi sredstev iz EU. V grobem lahko pričakujemo, da bo Slovenija do konca te finančne perspektive neto prejemnica sredstev iz evropske blagajne, vendar je veliko odvisno od nas samih, če bomo pripravljene porabiti obljubljena sredstva.

6. LITERATURA

1. Avsec Franci, Luka Juvančič: Pregled skupne kmetijske politike. Domžale: Biotehniška fakulteta, 2001. 221 str.
2. Bukovčeva poskrbela za denar, But za pujsse. Delo, Ljubljana, 21.10.2003.
3. CAP reform – a long – term perspective for sustainable agriculture [URL: http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/index_en.htm], 24.11.2003.
4. Cunder Tomaž, et al.: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Ljubljana: ČZD Kmečki glas, 1997. 435 str.
5. European Agriculture entering the 21 century. European Commision – Directorate for Agriculture, october 2002. 65 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/reports/21century/index_en.htm], 12.12.2003.
6. Erjavec Emil, et al.: Nekatera odprta vprašanja nacionalne kmetijske politike ob pristopu Slovenije k Evropski Uniji. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije, april 2003. str. 86-112.
7. Erjavec Emil, et al.: Ocena pogajalskih izhodišč Evropske unije na področju skupne kmetijske politike. Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije, april 2002. 54 str.
8. Erjavec Emil, et al.: Presoja uresničevanja in prvih učinkov reforme kmetijske politike v Sloveniji. V: Učinki reforme slovenske kmetijske politike. Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije, oktober 2001. str. 29-67.
9. Fink Hafner Danica: Slovensko kmetijstvo in Evropa. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1995. 168 str.
10. Ferjančič Ana: Financiranje skupne kmetijske politike Evropske unije. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 80 str.
11. Kovač Mateja: Primarna dejavnost – politika in stanje v Sloveniji v primerjavi z EU. Ljubljana: UMAR, 2002. 53 str.
12. Mašanovič Božo: Za članarino skoraj 200 milijonov evrov. Delo, Ljubljana, 21.10.2003.
13. Moussis Nicolas: Evropska unija, pravo, ekonomija, politike. Ljubljana: Littera picta, 1999. 570 str.
14. Popovič Snežana: Slovensko kmetijstvo in EU – Pregled pogajanj za pristop k EU na področju kmetijstva. Ljubljana: MKGP, 2003. 9 str. [URL:http://www.gov.si/mkgrp/slo/doc/Rezultati_pogajanj_kmetijstvo.doc], 17.11.2003.

15. Poročilo o napredku Republike Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve, junij 2003. 103 str.
16. Pregled kmetijske politike: Slovenija. Ljubljana: OECD, 2001. 184 str.
17. Rednak Miroslav, et al.: Slovensko kmetijstvo 1992-2006. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije, april 2003. str. 16-36.
18. Rednak Miroslav, et al.: Stanje v slovenskem kmetijstvu v letu 2000. V: Učinki reforme slovenske kmetijske politike. Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije, oktober 2001, str. 7-25.
19. Sapard annual report – 2002. Brussels: Commission of the European Communities, 7.10.2003. 61 str.
[URL: http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/reports/sapard2002/full_en.pdf], 2.12.2003.
20. Sapard in Slovenija.
[URL: http://www2.gov.si/svez/svez-web.nsf/spp_sapard_slo?OpenPage], 15.11.2003
21. Slovenija in Evropska unija. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje, marec 2003. 140 str.
22. Slovenija v evropski uniji? Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje, marec 2003. 172 str.
23. Strategy of the Republic of Slovenija for the Accession to the European Union. Ljubljana: Institute of Macroeconomic Analysis and Development, april 1998. str. 160-172.
24. Veliko pomanjkljivih vlog. Gorenjski glas, Kranj, 24.10.2003.
25. Voje Jerica, Kirbiš Monika: Denarni tokovi v Evropski uniji in likvidnost proračuna. Bančni vestnik št. 12/2003. 8 str
26. Volk Tina, et al.: Ocena stanja v slovenskem kmetijstvu v letu 2001. Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije, april 2002. 36 str.
27. Za desetino manj kmetij. Delo, Ljubljana, 20.10.2003.

7. VIRI

1. Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, gradivo za novinarje z dne 11.12.2003, str. 11
[URL: http://www.arsktrp.gov.si/download.php?fpd=TISK111203_%20ZVSB.pdf], 10.11.2003.
2. Denarna pomoč za priprave na članstvo. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2000.
3. Kako deluje evropska skupna kmetijska politika?
[URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/169-31/>], 17.10.2003.
4. Kmetijstvo in EU. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2002.
5. Programi Phare, Ispa in Sapard v Sloveniji. Ljubljana: Informacijski center Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, januar 2002.
6. Sapard in Slovenija
[URL: <http://www2.gov.si/svez/svezweb.nsf>], 15.11.2003.
7. Sapard
[URL: http://www.sigov.si/mkgp/slo/skop/usmeritve_in_ukrepi_v_slo/4_3.html], 15.11.2003.
8. Skupna kmetijska politika Evropske unije. Ljubljana: Informacijski center Delegacije evropske komisije v Sloveniji, julij 2001.
9. Uredba o izvedbi ukrepov kmetijske politike za leto 2003 (Uradni list RS, št. 27/2003)
10. Uredba o ureditvi trga z žiti (Uradni list RS, št. 27/2003)
11. Uredba o ureditvi trga za goveje meso (Uradni list RS, št. 27/2003)
12. Uredba o ureditvi neposrednih plačil za ukrepe Slovenskega kmetijsko okoljskega programa v letih 2002 in 2003 (Uradni list RS, št. 27/2003)
13. Uredba o uvedbi izravnalnih plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (Uradni list RS, št. 27/2003)
14. Zakon o kmetijstvu (ZKme)
[URL: http://www.dzrs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html], 22.12.2003.
15. Osnutek proračunskega memoranduma za leti 2004 in 2005. Ljubljana: Ministrstvo za finance in Urad za makroekonomska raziskovanja in razvoj, julij 2003. 17 str.

8. PRILOGE

Priloga 1: Odmiki od pravnega reda EU na področju veterinarskih in fitosanitarnih vsebin

Veterinarske in fitosanitarne vsebine	
Prehodno obdobje za obstoječe objekte baterijske reje kokoši nesnic	Sprejemljivo, <ul style="list-style-type: none">- konstrukcija kletk (višina, naklon): do 31.12.2009, za obstoječe kletke v 37 objektih;- minimalna talna površina (450 cm² namesto 550 cm²): za živali, ki bodo v proizvodnem ciklusu ob dnevu pristopa, do začetka novega cikla in ne kasneje kot do 1.12.2004.
Prehodno obdobje za trženje semenskega materiala domačih sort poljščin in zelenjadnic	<i>Sprejemljivo,</i> 5 let po pristopu se dovoli na ozemlju RS trženje semenskega materiala tistih sort poljščin in zelenjadnic, ki so na dan pristopa k EU vpisane v sortno listo RS, čeprav ne izpolnjujejo vseh zahtev pravnega reda EU. V tem obdobju se teh sort ne sme tržiti na območju ostalih držav članic.
Prehodno obdobje za usposobitev rejskih organizacij	Umik zahteve, zaradi dodatnih razlag / boljšega razumevanja pravnega reda EU.
Prehodno obdobje za določitev gozdnih provenienčnih območij	Umik zahteve, zaradi spremembe pravnega reda EU.
Prehodno obdobje za promet gozdnega reprodukcijskega materiala	<i>Umik zahteve, zaradi spremembe pravnega reda EU.</i>
Prehodno obdobje za uveljavitev žlahtniteljskih pravic	<i>Umik zahteve, zaradi dodatnih razlag / boljšega razumevanja pravnega reda EU.</i>
Trajna izjema za omejitev prometa na območju RS s čebelami, ki niso pasme Kranjska čebela – <i>Apis mellifera Carnica</i>	Sprejemljivo, dovoljeni nacionalni ukrepi.
Trajna izjema za omejitev uporabe nevarnih substanc (atrazin, klorpikrin, metilbromid, parakvat, 2,4,5-T, tetrakloroogljik)	<i>Umik zahteve, zaradi dodatnih razlag / boljšega razumevanja pravnega reda EU.</i>
Zahteva za dodelitev statusa države, proste bolezni Aujezskega	<i>Sprejemljivo, prenos na tehnično raven (reši se z ustrezno proceduro po pristopu).</i>
Zahteva za priznanje varovanih območij za tri organizme v okviru zdravstvenega varstva rastlin	<i>Sprejemljivo,</i> za dva organizma: <i>Erwinia amylovora</i> (Burr.) Winsl. et al. in <i>Globodera pallida</i> (Stone) Behrens; <i>prenos na tehnično raven</i> (reši se z ustrezno proceduro po pristopu).

VIR: Slovensko kmetijstvo in EU, MKGP

Priloga 2: Odmiki od pravnega reda na področju Skupne kmetijske politike

Skupna kmetijska politika	
Prehodno obdobje za razdelitev mlečne kvote na posamezne rejce	<i>Sprejemljivo,</i> v trajanju enega leta po pristopu.
Prehodno obdobje za razdelitev pravic do premij za krave dojilje na posamezne rejce	<i>Sprejemljivo,</i> v trajanju enega leta po pristopu; <i>prenos na tehnično raven</i> (reši se z ustrezno proceduro po pristopu).
Prehodno obdobje za razdelitev pravic do premij za ovce in koze na posamezne rejce	<i>Sprejemljivo,</i> v trajanju enega leta po pristopu; <i>prenos na tehnično raven</i> (reši se z ustrezno proceduro po pristopu).
Prehodno obdobje za izplačevanje državne pomoči za pridelavo oljnih buč	Sprejemljivo, <i>do 5 let po pristopu, v tem obdobju bo RS lahko ohranila neposredno plačilo na površino za pridelavo oljnih buč v obliki državne pomoči, ki bo v prvih treh letih v višini 100%, v četrtem letu v višini 80% in v petem letu v višini 50% plačil, ki veljajo za ostale poljščine, vključene v shemo plačil za poljščine.</i>
Prehodno obdobje na področju kategorij konzumnega mleka (nacionalna določila glede vsebnosti mlečne maščobe)	Umik zahteve, zaradi dodatnih presoj učinka prevzema pravnega reda EU.
Trajna izjema glede obvezne destilacije stranskih proizvodov iz grozdja	<i>Umik zahteve zaradi spremembe pravnega reda EU; zahtevi bo zadoščeno v okviru pravnega reda EU.</i>
Trajna izjema za Cviček PTP (določila o mešanju belih in rdečih sort grozdja in določila o minimalni vsebnosti dejanskega alkohola v vinu)	Sprejemljivo.
Trajna izjema za označevanje informacij o vinu (označevanje še v enem od jezikov Skupnosti za namizna in kakovostna vina, pridelana znotraj vinorodnega območja)	<i>Sprejemljivo, zaradi sprememb pravnega reda EU.</i>
Ostala vprašanja	
Uvrstitev vinorodnih območij v vinske cone	Za vinorodni območji Podravje in Posavje sprejemljiva uvrstitev v cono B. Za Primorsko uvrstitev v cono C II, ob dodatnih olajšavah (spremljanje izpolnjevanja pogojev, v vmesnem obdobju možnost odmika od pravnega reda EU in če bo potrebno, sprejem ustreznih ukrepov. Hkrati tudi možnost pridobitve sredstev za prestrukturiranje vinogradov).

VIR: Slovensko kmetijstvo in EU, MKGP

Priloga 3: Pregled doseženih dogovorov na področju kvot in referenčnih količin

	Enota	SLO zahteva	EU začetni predlog, DCP april 2002	Pogajalski dogovor	Proizvodnja	Indeks Pogajalski dogovor/ DCP april 4/3	Indeks Pogajalski dogovor/ Proizvodnja 4/5
	1	2	3	4	5		
Poljščine	t	918.000	658.472	659.651		100,2	
- pridelek	t/ha	6,12	5,31	5,27	5,23 (SURS1997-01)	99,2	100,7
- površina	ha	150.000	124.006	125.171	128.764 (SURS 2001) 118.689 (MKGP odobrene vloge 2001)	100,9	97,2 105,5
Krompirjev škrob	t	2.800	0	0	0	-	-
Posušena krma	t	5.000	0	0	0	-	-
Sladkor (A+B)	t	75.000	52.977	72.558	Povprečje 1997-01 (KIS):	137,0	
- A kvota	t	67.500	48.161	48.157	44.300 (iz sladkorne pese)	100,0	108,7
- B kvota	t	7.500	4.816	4.816	-	100,0	-
- kvota za predelavo iz surovega sladkorja	t			19.585	14.800 (uvoz surovega sladkorja)	-	132,3
Oljčno olje	t	600	400	400	200 (ocena)	100,0	200,0
Mleko skupaj	t	695.000	463.333	560.424 576.638 (2006)	554.875 (KIS 2001)	121,0 124,5	101,0 103,9
- prodaja mlekarnam	t	556.000	422.700	467.063	462.483 (SURS 2001)	110,5	101,0
- neposredna prodaja	t	139.000	40.633	93.361	92.437 (KIS 2001)	229,8	101,0
Krave dojilje – premija	število	150.000	32.855	86.384	87.362 (MKGP prejete vloge 2002) 68.498 (GSS 2001) 52.777 (SURS 2001)	262,9	98,9 126,1 163,7
Biki, voli – premija	število	95.000	77.921	92.276	92.276 (2000) 90.302 (2001) 73.479 (MKGP odobrene vloge 2001)	118,4	100,0 102,2 125,6
Govedo – klavna premija	število	185.000	178.724	196.989	196.989 (SURS 2001)	110,2	100,0
- odrasle živali	število	163.000	125.107	161.137	161.137	128,8	100,0
- teleta	število	22.000	53.617	35.852	35.852	66,9	100,0
Govedo – dodatna premija	EUR		2.342.488	2.964.780	-	126,6	-
Drobnica - osnovna premija	število	125.000	52.355	84.909	84.909 (SURS 2000) 80.831 (SURS 2001) 73.161 (MKGP prejete vloge 2002)	162,2	100,0 105,0 116,1
Drobnica - dodatna premija	EUR		55.000	86.000	-	156,4	-

VIR: Slovensko kmetijstvo in EU, MKGP

Priloga 4 : Vpliv vstopa v EU na proračunski položaj Republike Slovenije in države kot celote (v milijardah SIT (tekoče cene) ter kot odstotek BDP)

	2004		2005		2006	
	SIT	%BDP	SIT	%BDP	SIT	%BDP
OCENE MINISTRSTVA ZA FINANCE						
Predpristopna pomoč	13,2	0,21	11,3	0,17	7,3	0,10
1. Kmetijstvo	11,2	0,18	32,9	0,49	42,6	0,59
1a. Skupna kmetijska politika	3,8	0,06	17,2	0,26	19,3	0,27
Tržni ukrepi	3,8	0,06	10,1	0,15	10,4	0,14
Neposredna plačila	0	0,00	7,2	0,11	8,8	0,12
1b. Razvoj podeželja	7,4	0,12	15,7	0,23	23,3	0,32
2. Sredstva za strukturno politiko	7,0	0,11	15,6	0,23	19,6	0,27
2a. Strukturni skladi	6,7	0,11	12,1	0,18	13,2	0,18
2b. Kohezijski skladi	0,3	0,01	3,5	0,05	6,5	0,09
3. Notranje politike	9,2	0,15	9,4	0,14	9,6	0,13
Schengenska meja	9,2	0,15	9,4	0,14	9,6	0,13
4. Pavšalna povračila	24,5	0,40	22,2	0,33	14,5	0,20
4a. Pavšalno povračilo za krepitev denarnega toka	16,8	0,27	4,7	0,07	4,8	0,07
4b. Pavšalno povračilo – proračunska izravnava	7,7	0,13	17,4	0,26	9,7	0,13
Prejemki skupaj	65,1	1,06	91,4	1,37	93,6	1,29
Tradicionalni lastni viri	3,6	0,06	7,7	0,11	7,8	0,11
DDV vir	6,6	0,11	9,2	0,14	9,7	0,13
BDP vir	31,1	0,51	52,2	0,78	54,6	0,76
Popravek v korist VB	3,5	0,06	7,1	0,11	7,5	0,10
Vplačila skupaj	45,0	0,73	76,3	1,14	79,7	1,10
NETO POLOŽAJ PRORAČUNA RS	20,0	0,32	15,1	0,23	13,9	0,19
Notranje politike	3,6	0,06	6,2	0,09	8,3	0,12
Obstoječe politike	3,1	0,05	5,5	0,08	7,6	0,10
Krepitev institucij	0,5	0,01	0,7	0,01	0,7	0,02
SKUPAJ NETO POLOŽAJ RS	23,7	0,38	21,3	0,32	22,1	0,31

VIR: Osnutek proračunskega memoranduma za leti 2004 in 2005, Ministrstvo za finance in Urad za makroekonomske raziskave in razvoj, julij 2003

Priloga 5: Stanje programa SAPARD do 5.12 .2003

Ukrep	Razpoložljiva sredstva po finančnem sporazumu do leta 2003 v mio SIT			Sklenjene pogodbe, odobrena in izplačana sredstva v mio ter zaključeni primeri do 5.12.2003			
	Del RS	Del EU	Skupaj	Št. Pogodb	Odobrena sredstva	Izplačana sredstva	Št. Zaključenih projektov
1. NALOŽBE V KMETIJSKA GOSPODARSTVA	1.055,1	2.110,1	3.165,2	143	1.487,6	239,5	3
2. NALOŽBE V PREDELAVO IN TRŽENJE KMETIJSKIH IN RIBIŠKIH PROIZVODOV	1.205,8	2.411,6	3.617,4	17	2.309,8	1.105	7
3. GOSPODARSKA DIVERZIFIKACIJA NA KMETIJAH	422,0	844,1	1.266,1	40	680,7	235,2	6
4. RAZVOJ IN IZBOLJŠANJE INFRASTRUKTURE NA PODEŽELJU	327,9	655,9	983,8	24	867,9	331,9	9
Skupaj	3.010,8	6.011,7	9.032,5	224	5.346,0	1.911,6	25

VIR: ARSKTRP, gradivo za novinarje 11.12.2003

9. SLOVAR TUJIH IZRAZOV

CAP – Common Agricultural Policy – SKP – Skupna kmetijska politika

EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EKUJS – Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad

LFA – Least Favourite Area – območje z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

MFA – Multiannual Financial Agreement – Večletni sporazum o financiranju

Paying Agency – Plačilna agencija

SAPARD – Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development – posebni program pomoči za kmetijstvo in razvoj podeželja EU

SPELAA – Slovene Program for Environmental and Landscape Assistancy for Agriculture – Slovenski kmetijsko – okoljski program (SKOP)